

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

*Актуальні питання практичної підготовки
майбутніх фахівців*

матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару

Тернопіль, 2024

Редакційна колегія

Андрій Кузишин, декан географічного факультету, професор, доктор геог. наук
(відповідальний редактор)

Іван Каплун, керівник виробничої практики ТНПУ

Ярослав Мариняк, в.о. завідувача кафедри географії України і туризму, канд. геог. наук

Роман Горбатюк, завідувач кафедри машинознавства і транспорту, професор, доктор пед. наук

Сергій Задворний, доцент кафедри географії України і туризму, канд. геог. наук

Віктор Шандригось, декан факультету фізичного виховання, доцент, майстер спорту, канд. з фіз. вих. та спорту

Інна Поплавська, доцент кафедри географії України і туризму, канд. геог. наук
(відповідальний секретар)

*Друкується за рішенням Науково-методичної комісії географічного факультету
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
протокол № 4 від 25 листопада 2024 р.*

Актуальні питання практичної підготовки майбутніх фахівців: Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2024. 108 с.

У збірнику наукових праць включені тексти доповідей викладачів Тернопільського національного педагогічного університету з широкого спектру теоретичних і прикладних питань організації та проведення практик для студентів освітніх програм, підготовка за якими здійснюється в університеті, розкрито зміст та теоретико-методичні підходи до проведення практик.

Для викладачів закладів вищої освіти, науковців, докторантів, аспірантів, студентів, учителів і всіх зацікавлених.

Тексти представлено у авторській редакції мовою оригіналу. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат і інших відомостей.

Адреса редакційної колегії:

Географічний факультет

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

вул. М. Кривоноса, 2

м. Тернопіль, 46027

Тел.: +38 035 436154

e-mail: cesk.tnpu@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ВЛИВОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

*Андрій Кузишин,
декан географічного факультету*

Коли росія вторглася в Україну в лютому 2022 року, це спричинило війну, економічний, соціальний та психологічний травматичний вплив якої відчувається у всьому світі. За перші три місяці війни Управління Верховного комісара ООН з прав людини повідомило про понад 4000 загиблих і майже 5000 поранених серед цивільного населення в Україні, визнаючи, що реальні цифри, ймовірно, значно вищі [5]. У той самий період російське вторгнення змусило 6,3 мільйона людей, переважно дітей, жінок і людей змушені були виїхати з України похилого віку, втекти з України [1; 6]. Намагаючись припинити агресію, понад 30 країн запровадили санкції проти росії. Однак навіть у ті перші місяці наслідки санкцій були невизначеними та обговорювалися на індивідуальному, економічному та дипломатичному рівнях. Паралельно в Європі та за її межами була надзвичайна реакція солідарності щодо матеріальної та психологічної підтримки вимушених переселенців.

Питання сприйняття війни в Україні як глобальної події сьогодні є предметом дослідження науковців багатьох країн.

Почесно було долучитись до роботи міжнародного консорціуму (який формували представники більш ніж 20-ти країн) з дослідження проблеми «Сприйняття студентами російсько-української війни 2022», ініціатором якого був Університет Любляни, Словенія. Головним завданням дослідження було вивчити переконання та емоції студентів закладів вищої освіти щодо впливу війни.

Для цього дослідження ми вивчили дані (анкети) студентів вищих навчальних закладів із 17 країн світу. Зокрема, до опитування були залучені студенти кількох закладів вищої освіти України: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Загалом в опитуванні брали участь понад 2300 студентів. 76 % студентів остаточної вибірки навчалися на рівні бакалаврату, 20 % – магістра та 4% доктораPhD. Найчастішою сферою навчання були соціальні науки (51%), потім прикладні науки (27%), природничі науки (12%), мистецтво та гуманітарні науки (10%). Більшість студентів навчалися у своїй країні (96%), тоді як невелика частина навчалася за кордоном (3%) та за обміном (1%) [4]. Акцент в дослідженні

робився на встановленні зв'язку між тим, як студенти закладів вищої освіти, які виступали непрямими жертвами війни, ставились до війни в Україні як стресу на глобальному рівні.

Пропонована анкета була покликана вивчити, наскільки студенти стурбовані трьома аспектами життєдіяльності: (а) *освітня сфера* – питання стосувались особистісного сприйняття війни в контексті повсякденного навчання (тобто, *якою мірою вас турбують обставини російсько-української війни?*); (б) *у сфері макроекономіки* – запитували про економічне середовище (тобто, *якою мірою вас турбують економічні обставини під час російсько-української війни 2022?*), використовуючи п'ять пунктів (наприклад, *економічна криза; зростання бідності*); та (с) *військова сфера* – питали про очікування щодо майбутнього розвитку подій цієї війни (тобто, *«наскільки вас турбують військові обставини російсько-української війни 2022?»*), використовуючи п'ять пунктів (наприклад, *«поширення війни на мою країну»; «Чи допускаєте розширення території військових дій в майбутньому»*) [4].

Один із акцентів в дослідженні робився на тому, щоб оцінити вплив географічної відстані від активних бойових дій і демографічних змінних, таких як стать і сфера навчання. Увага була зосереджена на двох конкретних типах орієнтованих на проблему активних стратегій подолання, які можуть прийняти люди, опосередковано піддані війнам: опозиція та надання соціальної підтримки.

Проблема соціальної підтримки вже була досліджена через призму впливу війни в Україні. Г. Праті досліджував деякі психологічні фактори щодо заходів Європейського Союзу (ЄС) у відповідь на вторгнення Росії, аналізуючи дані понад 26 000 громадян ЄС [3]. Він виявив, що тенденція надавати гуманітарну підтримку українцям, які тікали від війни, була передбачена почуттям співчуття до них, відповідно до гіпотези емпатії-альтруїзму, згідно з якою емпатична турбота стимулює альтруїстичну мотивацію. Крім того, їхня підтримка санкцій була пов'язана з тим, як громадяни ЄС сприймали українців як частину своєї спільноти, як припускає теорія психологічного почуття спільноти. Т. Політи та ін. провели дослідження серед франкомовного населення Бельгії [2]. Вони визначили два механізми, що лежать в основі намірів допомогти українцям: один був передбачений диспозиційною просоціальною (через посередництво емпатії до українців), а другий – європейською ідентифікацією (через посередництво злиття ідентичності з українцями). Однак, хоча окремі особи могли частково надавати підтримку, як було показано в цих дослідженнях, санкції не контролювалися ними. Таким чином, ці висновки не допомагають пролити світло на кореляції індивідуального подолання з точки зору протилежних або підтримуючих стратегій.

Нарешті, наші висновки показали різницю в частоті того, як студенти закладів вищої освіти відчували шість емоцій. Гнів і тривога були найчастішими, за ними йшли безвихідь і надія; сором і гордість зустрічалися рідше. Ми

відзначили чітку закономірність емоційної валентності з більшою поширеністю негативних емоцій над позитивними. Дані показали, що серед найпоширеніших емоцій три з чотирьох були перспективними та орієнтованими на майбутнє, тобто тривога, безнадія та надія. Крім того, емоції, як правило, були більш частими для жінок і для людей, які живуть у країнах, розташованих ближче до регіону війни, і ці ефекти були додатково пом'якшені взаємодією, яка вказує на те, що в цілому жінки з європейських країн відчували гнів, тривогу, безнадійність і сподіватися частіше. Загальна поширеність емоцій у жінок співпадає з їх звичайною вищою емпатією, ніж у чоловіків. Крім того, вищу емоційну активність студентів закладів вищої освіти з європейських країн можна пояснити їхньою меншою фізичною віддаленістю від театру військових дій, що узгоджується з результатами порівняння показників психічного здоров'я.

Приємно, що світова наукова спільнота з всією серйозністю та повагою ставиться до проблем українсько-російської війни.

Список використаних джерел

1. Jaroszewicz, M., Grzymiski, J. & Krępa, M. The Ukrainian refugee crisis demands new solutions. *Nat. Hum. Behav.* 6, 750. <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01361-3> (2022).

2. Morina, N., Stam, K., Pollet, T. V. & Priebe, S. Prevalence of depression and posttraumatic stress disorder in adult civilian survivors of war who stay in war-affected regions. A systematic review and meta-analysis of epidemiological studies. *J. Affect. Disord.* 239, 328–338. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.07.027> (2018).

3. Prati, G. Attitudes toward the response of the EU to the Russian invasion of Ukraine: The role of empathic concern, identification with the EU, and the view that Ukraine is part of the European community. *Peace Conflict J. Peace Psychol.* 29(3), 253–256. <https://doi.org/10.1037/pac0000679> (2023)

4. Raccanello D., Burro R., Aristovnik A., Ravšelj D., Umek L., Vicentini G., et al. Coping and emotions of global higher education students to the Ukraine war worldwide. *Scientific Reports.* 2024. Vol. 14. P. 1-14.

5. United Nations. Ukraine: Civilian casualty update 27 May 2022. <https://www.ohchr.org/en/news/2022/05/ukraine-civilian-casualty-update-27-may-2022> (2022).

6. UNHCR. Ukraine Situation: Flash Update #13, 18 May 2022. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-flash-update13-18-may-2022> (2022).

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ В ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

*Іван Каплун,
керівник виробничої практики ТНПУ*

Актуальність дослідження. Одним із актуальних напрямів освітньої реформи в Україні є запровадження компетентної парадигми у практику діяльності закладів вищої освіти. Ключовою складовою модернізації освіти є система професійної підготовки педагогічних кадрів, у тому числі вчителів для основної і профільної школи. Реалізація Концепції Нової української школи поставила на порядок денний низку актуальних питань, пов'язаних з підготовкою вчителя нового покоління.

Зміни, що відбуваються сьогодні в системі вищої освіти, свідчать про необхідність посилення практичної підготовки майбутніх учителів географії як умови їх ефективної професійної діяльності в процесі реформування системи загальної середньої освіти. Формування фахових компетентностей майбутнього вчителя географії визначено особливостями самої навчальної дисципліни – географії. Саме географія, яка досліджує складні причинно-наслідкові зв'язки між природними та антропогенними системами в часі та просторі, сприяє особистісному самовизначенню учня на основі географічних, екологічних, економічних, картографічних та інших компетентностей у галузі практичного застосування. Роль вчителя географії у цьому процесі є ключовою. Він повинен не просто вчити, а впливати на формування світогляду майбутніх поколінь. У цьому контексті навчальні практики мають унікальний прихований потенціал щодо посилення фахової спрямованості професійної підготовки майбутнього вчителя географії. Сьогодні ситуація з практичною підготовкою у закладах вищої освіти (ЗВО) певною мірою погіршилась, що обумовлено низкою організаційних і фінансових чинників. Таке ставлення до практики знижує рівень фахової компетентності майбутніх учителів географії, що перешкоджає розвитку їх педагогічної майстерності та призводить у майбутньому до тривалої адаптації в професійній діяльності. Зазначене поставило на порядок денний питання удосконалення практичної складової підготовки майбутнього вчителя географії згідно з вимогами сучасності. Головною перевагою практик в цілому як виду професійної підготовки майбутніх учителів географії є те, що вони виступають активною формою професіоналізації особистості в умовах безпосереднього спілкування з учнями та з природою.

Окремі результати попередніх досліджень. Серед завершених дисертаційних досліджень, які розглядали запропоновану проблематику варто

виділити роботу Катерини Борисенко з Української інженерно-педагогічної академії (м.Харків). У її дисертації на тему «Формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії у процесі навчальних практик» здійснено теоретичне узагальнення й представлено нове вирішення актуального наукового завдання щодо теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки технології формування фахових компетентностей у майбутніх учителів географії у процесі навчальних практик.

У дисертації ґрунтовно висвітлені засади компетентнісного підходу як основної методології підготовки майбутнього вчителя географії. На цій основі запропонована орієнтовна декомпозиція педагогічної системи формування інтегральної компетентності майбутнього вчителя географії за рівнями. Показано місце фахових компетентностей майбутнього вчителя географії в цій системі. Запропоновано варіант схематичного розгляду окремих компетентностей майбутнього вчителя географії. Це дозволило суттєво удосконалити компетентнісну модель бакалавра в межах спеціальності «Географія» як основи для створення моделі технології формування фахових компетентностей у майбутніх учителів географії в процесі навчальних практик.

У роботі детально висвітлено сучасний стан процесу професійної підготовки майбутніх учителів географії в університетах України і розвинених країн світу. Важливим здобутком є результати наведеного у дисертації порівняльного аналізу підготовки майбутніх учителів географії в класичних і педагогічних університетах, які довели необхідність докорінних змін у цьому процесі, спрямованих на уніфікацію існуючої сьогодні процедури, результатом якої є фактично різний набір компетентностей у випускників спеціальності «Географія» в залежності від того ЗВО, де відбувалася відповідна підготовка. У роботі на прикладі низки наукових джерел доведено, що науково-педагогічні працівники класичних університетів є більш активними у науково-методичному забезпеченні процесу навчальних практик майбутніх учителів географії.

Обґрунтовано етапи реалізації технології: підготовчо-діагностичний, мотиваційно-цільовий, когнітивно-орієнтувальний, діяльнісно-операційний і оцінно-корекційний, що дозволило реалізувати важливий принцип педагогічної технології – її відтворюваність. Обґрунтування та розробка етапів реалізації технології базувалася на положеннях теорії моделювання, теорії педагогічних вимірювань, положеннях системного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного, кваліметричного, технологічного підходів. [1]

У свою чергу Олександра Чубрей з Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича в дисертації на тему «Система формування майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу» здійснила теоретико-методологічне узагальнення і

визначила нові шляхи розв'язання актуальної наукової проблеми: розроблення педагогічної системи підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

Розроблено авторську концепцію ядром якої виступають визначені тенденції та принципи, врахування яких забезпечить ефективну підготовку майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

У дисертації визначено перелік організаційно-педагогічних умов з використанням авторської технології підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності. До цих умов віднесено: формування системи ціннісних орієнтацій, спрямованих на ефективну професійну діяльність і саморозвиток, оновлення змісту професійної підготовки, використання змішаного навчання та формування й розвиток алгоритмічного мислення майбутніх вчителів географії.[2]

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці технології формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії для підвищення рівня їх сформованості в процесі практичної підготовки. Для повноцінного вивчення до уваги необхідно взяти не лише навчальні практики а й всю систему безперервної практичної підготовки з виробничою педагогічною та переддипломною практикою включно. Для порівняльного аналізу слід долучати також різнотипні заклади вищої освіти з їхніми особливостями практичної підготовки з різних регіонів України, де готують майбутніх учителів географії.

Для досягнення мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати теоретичні й методичні здобутки вчених в Україні та розвинутих країнах світу з проблематики дослідження.

2. З'ясувати сучасний стан процесу практичної підготовки майбутніх учителів географії в університетах України і розвинених країнах світу.

3. Розробити і теоретично обґрунтувати технологію формування фахових компетентностей у майбутніх учителів географії в процесі практичної підготовки та її науково-методичне забезпечення.

4. Експериментально перевірити ефективність технології формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії у процесі практичної підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів географії у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – технологія формування фахових компетентностей у майбутніх учителів географії у процесі практичної підготовки.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні технології, удосконаленні змістового наповнення навчально-методичних комплексів дисциплін «Топографія з основами геодезії», «Метеорологія з основами кліматології», «Загальна гідрологія з основами океанології», «Ґрунтознавство і біогеографія», «Геоморфологія з основами геології», «Ландшафтознавство» та ін., що дозволить суттєво поліпшити готовність майбутніх учителів географії до участі у польовому етапі навчальних практик; впровадженні польового щоденника навчальної практики, тематичного фотозвіту, GPS-треків, геоінформаційних проєктів; створенні нових навчально-наукових маршрутів, розробці методичних рекомендацій для студентів і викладачів, колективного навчально-методичного посібника «Практикум для студентів спеціальності «Географія»; оптимізації педагогічної практики тощо. Теоретичні положення й практичні напрацювання можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів географії і підвищення їхньої кваліфікації; при розробці методичних комплексів, підручників і посібників, програм спецкурсів для слухачів бакалаврату з питань формування фахових компетентностей.

Список використаних джерел:

1.Бондаренко К.Б. «Формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії у процесі навчальних практик», автореферат на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.04, теорія і методика професійної освіти» / К.Б. Бондаренко. Харків, 2019. 20 С.

2.Чубрей О.С. «Система формування майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу», автореферат на здобуття наук. ступеня док. пед. наук: спец.: 13.00.04, теорія і методика професійної освіти» / О.С. Чубрей. Хмельницький, 2020. 39 С.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНИХ МОВ. СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

*Оксана Серняк,
доцент кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови*

Підвищення вимог до рівня підготовки спеціаліста, оновлення і реформування сфери освіти передбачає, що головним завданням педагогічного закладу вищої освіти є формування професійної компетентності майбутнього спеціаліста. Основним елементом професійної компетентності, у процесі якого відбувається інтеграція знань, умінь та навичок, які студенти сформували під час вивчення, є педагогічна практика.

Будучи важливим етапом фахової підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, педагогічна практика передбачає формування першого досвіду педагогічної професійної діяльності, а саме перенесення знань із педагогіки, психології та методики навчання іноземної мови у сферу педагогічної праці, застосування отриманих знань, набутих умінь та навичок у професійній діяльності з учнівським колективом.

У процесі підготовки до педагогічної професійної діяльності студентів факультету іноземних мов, зокрема до педагогічної практики на 4 курсі, особлива увага звертається вивченню та обговоренню сучасних методичних вимог до уроку іноземної мови, а саме:

- розуміння методичної структури уроку іноземної мови;
- врахування мовленнєвої спрямованості уроку іноземної мови у;
- дотримання комплексності уроку іноземної мови;
- застосування розмаїття форм роботи з учнями на уроці іноземної мови;
- адекватність здійснення контролю;

Так, розуміння методичної структури уроку студентом-практикантом передбачає врахування етапів уроку, їх специфіки і характеристики.

Оскільки головною практичною метою навчання іноземної мови є навчання іншомовному спілкуванню, основним об'єктом уроку іноземної мови є іншомовна мовленнєва діяльність його учасників. Як зазначає С.Ю. Ніколаєва, «...сучасний урок іноземної мови має мати іншомовну мовленнєву спрямованість. Це означає, що основний метод навчання на означеному уроці має бути комунікативним, суть якого полягає в тому, що процес навчання є моделлю спілкування» [1, с. 63].

Мовленнєва спрямованість уроку передбачає практичну орієнтацію уроку, комунікативний характер вправління, зокрема тренування всіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, письма, аудіювання у живому природньому спілкуванні. Це, у свою чергу, зумовлює іншомовне спілкування у різних ситуаціях з певною метою, а саме вирішення учнем розумово-мовленнєвих завдань, пов'язаних з конкретною природною або спеціально змодельованою ситуацією спілкування у процесі виконання комунікативних вправ.

Дотримання комплексності уроку іноземної мови зумовлена тим, що у мовленні всі види діяльності взаємодіють. Тому, на уроці іноземної мови всі аспекти мови (фонетичний, лексичний, граматичний, графічний) вивчаються взаємопов'язано – взаємозумовленим є навчання усіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності – говоріння, читання, письма, аудіювання.

Оскільки учень є суб'єктом навчально-пізнавальної діяльності, на уроці іноземної мови актуальним є застосування вчителем таких форм роботи, які інтенсифікують навчання, спонукають до активної роботи кожного учня, даючи йому можливість на певному рівні спілкуватись іноземною мовою. Важливим є поєднання різних форм роботи з учнівським колективом. У процесі підготовки до Педагогічної практики в закладах середньої освіти студенти вправляються у впровадженні таких форм роботи як *What is your point of view? /Обмін думками; Fish Bowl /Акваріум; Student Team Learning / Навчаючи – вчусь; PRES /Метод ПРЕС; Jigsaw/ Мозаїка, Rotating trios / Ротаційні трійки та інші [2, с. 167].*

Адекватність здійснення контролю відбувається за умов застосування різних видів поточного контролю. Основне значення має аргументованість, об'єктивність оцінок, їх виховна і стимуляційна функція. Важливим є належне завершення уроку, що передбачає підведення підсумків уроку, визначення студентом-практикантом результативності уроку.

Таким чином, методичні вимоги до уроку іноземної мови в цілому можна визначити як доступну організацію навчального матеріалу, поступовість, спрямованість уваги, наголос на всіх видах мовленнєвої діяльності, взаємозв'язок читання, усного мовленнєвого продукування, аудіювання, письма, практика усного мовлення, послідовна корекція помилок (краще, якщо передує усному мовленню), запам'ятовування, спіральне (циклічне) повторення, порівняння, узагальнення й інтерференція мовних закономірностей. Процес засвоєння граматичних правил може відбуватися індуктивно чи дедуктивно, але обов'язково на базі аналізу, синтезу, аналогії, порівняння й розрізнення, асоціативності мислення.

Список використаних джерел

1. *Педагогічна практика з методики викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах* / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої і В.В. Черниш – К.: Ленвіт, 2003. – 250 с.
2. Nation P. Group and Language Learning // Teacher Development Making the Right Moves. – Washington D.C., 1996. – P. 160 – 169

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

*Віктор Шандригось,
декан факультету фізичного виховання
Петро Ладика,
завідувач кафедри теорії і методики
олімпійського та професійного спорту
Альона Канюка,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
освітньої програми «Фізична культура і спорт»*

Вступ. В умовах воєнного стану дисбаланс між процесами виробництва, розподілу і споживання сприяє виникненню деструктивних явищ на ринку праці, що полягає у невідповідності між попитом на робочу силу, кваліфікації, компетентності та пропозиціями за галузями, регіонами, професійними групами. В Україні на сьогодні спостерігається структурний дисбаланс ринку праці, за якого претенденти на робочі місця не володіють професійними компетенціями, навичками, кваліфікаціями, що необхідні роботодавцям [8].

Професійно-кваліфікаційний дисбаланс робочої сили є однією зі складних проблем, що заважає ефективному функціонуванню вітчизняного ринку праці та його розвитку. Особливо це відчувається на регіональному та локальному рівнях, що призводить до існування таких явищ, як структурне безробіття, кваліфікаційна яма («кваліфікаційна яма», це ситуація на ринку праці, за якої компетенції працівників або надлишкові, або недостатні для роботи, яку вони виконують (*skills mismatch*)). Термін є не зовсім точним перекладом англomовного терміну «*skills mismatch*», або «невідповідність кваліфікації»), кваліфікаційний розрив. Цифровізація економіки та освіти, зміни в організації виробництва є ключовими чинниками, які зумовлюють зрушення у сфері трудових відносин і поширення нових форм зайнятості. Зміни в структурі та формах зайнятості впливають на систему цінностей сучасного працівника, поглиблюючи диференціацію на ринку праці [6].

У звіті Світового банку «Дослідження сфери освіти в Україні. До більшої результативності, справедливості та ефективності» зазначено, що система підготовки кваліфікованих кадрів досі не відповідає потребам національної економіки і суспільства у фахівцях [11]. Причина, на нашу думку, криється у відсутності налагодженої схеми партнерських зв'язків між бізнесом, роботодавцями, ринком праці й закладами освіти. Застарілі стандарти української освіти не встигають за технологічним прогресом, інноваціями та

щораз більшим попитом на релевантних економічних та соціокультурних викликах фахівців. У результаті маємо ринок праці, що характеризується професійно-кваліфікаційним дисбалансом попиту і пропозиції робочої сили. Тому об'єктивною є потреба в підвищенні якості підготовки фахівців з урахуванням освітніх і суспільних викликів, вимог світового й вітчизняного, зокрема регіонального, ринку праці, ключових стейкхолдерів [2, 5, 8, 13].

Отже, необхідними є: міцна інституційна основа для зв'язків між підприємствами й закладами вищої і професійної освіти; розроблення нових моделей синергії науки, освіти й виробництва, які б враховували нові освітні тренди, види діяльності та інноваційний розвиток сегментів ринку праці, а також державне замовлення на підготовку професійних кадрів відповідно до сучасних і перспективних потреб національного ринку праці в робочій силі в умовах війни та повоєнного відновлення України [2, 3, 5, 12]. Основою сучасної інноваційної професійної освіти має бути підготовка фахівців для роботи в майбутньому для потреб економіки країни, прогнозування затребуваних на ринку праці компетентностей і часткових кваліфікацій, навичок soft і hard skills та сфер діяльності, компетенцій для повоєнного відновлення України [7, 8].

Мета. Проаналізувати сучасні підходи до організації та проведення науково-педагогічної практики здобувачів вищої освіти в період воєнного стану.

Методи дослідження: метод системного аналізу; метод аналізу та узагальнення літературних джерел і документальних матеріалів; метод первинного вітчизняного досвіду; метод порівняння та абстрагування.

Результати. Практика студентів є важливим складником процесу підготовки висококваліфікованих фахівців, що полягає в її спрямованості на закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачами освіти під час навчання, набутті і вдосконаленні ними практичних навичок і вмінь. У процесі проходження різних видів практик відбувається розкриття і розвиток творчого, мотиваційного, лідерського потенціалу особистості в професійній діяльності майбутнього фахівця, напрацювання soft skills (надпрофесійних, гнучких або м'яких навичок), що відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність, професійну комунікацію та не пов'язані з конкретною професійною сферою [7].

У Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (далі – ТНПУ) практична підготовка здобувачів вищої освіти, набуття ними професійних компетенцій є обов'язковими складниками їхньої професійної підготовки, необхідними для здобуття відповідного освітнього ступеня. Практична підготовка займає 10-12 % загального часу, відведеного на опанування здобувачем вищої освіти освітньо-професійних програм.

Загальна мета практики полягає у підготовці студентів до виконання основних функцій майбутньої фахової діяльності, розвитку професійних компетентностей, формуванні професійних умінь і навичок під час застосування сучасних технологій, професійно значущих рис особистості. Різні види практики дають змогу студентам долучитися до системи організації діяльності за обраним фахом, вивчити досвід роботи провідних фахівців певної галузі, ознайомитися із кращими практиками, реалізувати модель самостійної роботи за індивідуальною освітньою траєкторією на конкретному робочому місці.

У ТНПУ практична підготовка здобувачів вищої освіти передбачає системність, комплексність, послідовність її проведення та ґрунтується на засадах компетентнісного, діяльнісного, акмеологічного та студентоцентрованого підходів.

З урахуванням змушеного переходу на дистанційне навчання, спричиненого пандемією та умовами воєнного стану в Україні, виникла необхідність пошуку й реалізації інноваційних підходів до організації та проведення різних видів практик, добору та впровадження інших форм і методів організації практичної підготовки студентів. Це пов'язано перш за все з тим, що нестандартні умови організації освітнього процесу, складником якого є практика, вимагають зміни формату спілкування, новітніх технологій навчання і викладання. Саме через важливість практики для підготовки конкурентоспроможного на ринку послуг фахівця до її ефективної організації висуваються додаткові вимоги, пов'язані з дотриманням безпечних умов організації освітнього процесу [8].

У ТНПУ серед інноваційних підходів до організації практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю «017 Фізична культура і спорт» виокремлюємо:

1. Розроблене сучасне нормативно-правове та науково-методичне забезпечення практичної підготовки здобувачів освіти, що відповідає соціокультурним та освітнім викликам, потребам ринку праці.

2. Інтегрований підхід до організації видів практик, що передбачає синергію наукового та практичного складників, кожен з яких відображений у змісті практики та звітних документах.

3. Системну, послідовну організацію роботи зі здобувачами освіти щодо практичної підготовки, що включає обов'язкове проведення настановчої конференції на початку практики і звітної конференції після її закінчення, перманентний моніторинг за результатами проходження практики.

Упровадження онлайн-практики як однієї з форм її проведення в умовах дистанційного навчання та воєнного стану зі зміною форм, методів і прийомів роботи.

1. Створення умов для формування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти шляхом самостійного добору ними баз практик відповідно до здібностей та професійних потреб, інтересів.

2. Тісна взаємодія з роботодавцями та ключовими стейкхолдерами з питань формування реєстру баз практичної підготовки, потреб регіонального ринку праці.

3. Проведення публічних, гостьових лекцій провідними фахівцями галузі як підготовчий етап до проведення практики, удосконалення фахової майстерності та педагогічної техніки здобувачів освіти.

4. Організація і проведення практики на базі провідних закладів освіти (установ, організацій), спортивних клубів м. Тернополя і Тернопільської області.

Для організації і проведення різних видів практик у ТНПУ розроблено низку локальних нормативних документів, зокрема «Положення про організацію освітнього процесу», «Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти в ТНПУ», «Положення про дистанційне навчання», «Положення про порядок реалізації права здобувачів вищої освіти на вільний вибір навчальних дисциплін», «Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність», «Положення про організацію та проведення практик здобувачів вищої освіти», «Положення про систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти», «Положення про електронний навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни», «Положення про робочу програму навчальної дисципліни», «Положення про визнання результатів, здобутих у неформальній та інформальній освіті», «Положення про індивідуальний навчальний план здобувача вищої освіти», «Положення про сертифікатні програми», «Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освіти», «Положення про рейтингове оцінювання здобувачів вищої освіти», Угоди про педагогічну практику, «Концепція розвитку викладання, вивчення та використання іноземних мов здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників в ТНПУ», «Методичні рекомендації до проходження науково-педагогічної практики для здобувачів освіти освітнього рівня «магістр» спеціальності «017 Фізична культура і спорт», «Щоденник практики», Програми практик тощо [14].

Відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт» здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю «017 Фізична культура і спорт» проходять науково-педагогічну практику.

Мета науково-педагогічної практики – забезпечення зв'язку між науково-теоретичною і практичною підготовкою магістрів, формування в них системи компетентностей для виконання функцій викладача вищої школи.

Основними завданнями такої практики є:

- ознайомлення із сучасним станом навчальної та виховної роботи у закладах вищої освіти;
- поглиблення і розширення теоретичних знань із спеціальних та психолого-педагогічних дисциплін, набутих у процесі навчання, уміння застосувати їх для вирішення конкретних педагогічних завдань під час практики;
- набуття психолого-педагогічних і методичних умінь викладання відповідних навчальних дисциплін у системі вищої освіти;
- вироблення умінь організації основних форм навчання у вищій школі, застосування сучасних технологій і методів, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності студента;
- набуття навичок професійно-педагогічного спілкування зі студентською аудиторією;
- вироблення творчого, дослідницького підходу до майбутньої професійної діяльності;
- визначення структури та основних завдань магістерського дослідження;
- апробація основних теоретичних та практичних рекомендацій магістерської роботи (у формі виступів на конференціях, написанні наукових статей тощо).
- виховання стійкого інтересу до професії викладача закладу вищої освіти, професійний саморозвиток і самонавчання впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти.

Науково-педагогічна практика передбачає реалізацію її наукового і педагогічного складників, кожен з яких знаходить відображення в змісті практики і звітних документах.

Перед початком практики зі здобувачами освіти факультету фізичного виховання ТНПУ проводять *настановчу конференцію*, під час якої відбувається ознайомлення здобувачів освіти із програмою практики, базами практик та особливостями оформлення звітної документації.

Обов'язковим елементом настановчої конференції є *інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності під час проходження практики*. Вступний інструктаж з охорони праці перед початком практики зі студентами проводиться на організаційних зборах за допомогою хмарного сервісу «Microsoft Teams» платформи «Office 365». В умовах масштабного військового вторгнення Російської Федерації, тривалих ракетно-бомбових та артилерійських ударів по цивільній інфраструктурі, зокрема й по закладах освіти, найголовнішим завданням під час підготовки їх до роботи є забезпечення безпеки працівників та здобувачів освіти. Поряд із традиційними питаннями безпеки під час занять, основ електробезпеки та пожежної безпеки, під час інструктажу студенти

знайомляться з алгоритмом дій після отримання сигналів оповіщення «Увага всім» та «Повітряна тривога», правилами поведінки із вибухонебезпечними предметами, поведінки під час обстрілу стрілецькою зброєю, артобстрілів (зокрема системами залпового вогню), у разі потрапляння в завали, за умов відсутності водопостачання та зникнення українського ефірного мовлення. Додатково студентам роз'яснюють загальні засади безпеки під час радіаційних надзвичайних ситуацій.

Практична підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю «017 Фізична культура і спорт» проводиться на базах практик, що забезпечують виконання програми практики. *Базами науково-педагогічної практики* є заклади вищої освіти за умови забезпечення ними виконання в повному обсязі навчальних планів і програм практики, безпечних умов для її проведення при наявності відповідних договорів між установами. Визначення баз практики здійснює керівництво університету на основі договорів про співпрацю із закладами освіти незалежно від їх організаційно правових форм і форм власності. Основним базовим об'єктом практики є кафедра теорії і методики олімпійського та професійного спорту. Проте, практика може проводитися також на базі навчально-науково закладів та відповідних профільних кафедр ЗВО, так як здобувачі вищої освіти можуть самостійно обирати базу практики й пропонувати її для використання. Загальний реєстр баз практик складає гарант ОП на основі каталогів та окремо укладених договорів про спільну навчально-виробничу та практичну діяльність. Щороку реєстр баз практик переглядається й оновлюється на офіційному сайті ТНПУ з урахуванням строків дії договорів.

Після закінчення практики студенти спеціальності «017 Фізична культура і спорт» оформлюють і подають на кафедру теорії і методики олімпійського та професійного спорту звітну документацію, здобувача вищої освіти, розвинуті під час вирішення питань, визначених метою і завданням практики.

Звітна документація з практики повинна містити такі складники:

1. Індивідуальний план науково-педагогічної практики, що його підписали здобувач освіти й керівник практики.
2. Звіт про виконання індивідуального плану практики, що його підписали здобувач, керівник практики та науковий керівник закладу освіти, на базі якого студент проходив практику. У звіті студент визначає позитивні сторони науково-педагогічної практики, недоліки, що мали місце в її організації, висловлює пропозиції та побажання щодо покращення практики.
3. План-конспект практичного чи семінарського заняття, що його затвердив науковий керівник або керівник практики.
4. Протокол обговорення навчального заняття, яке проводив практикант.

5. Самоаналіз проведеного заняття.
6. Аналіз відвіданих занять, лекцій.
7. Сценарій спортивно-оздоровчого заходу у ЗВО.
8. Відомість рейтингового оцінювання практики.
9. Відгук керівника (характеристика студента-практиканта) практики від закладу освіти.

Письмовий звіт разом з іншими документами потрібно подати на рецензування керівникові практичної підготовки від кафедри та захистити під час звітної конференції перед комісією у складі науково-педагогічних працівників, зазвичай членів проєктної групи ОПП «Фізична культура і спорт».

Звіт вміщує відомості про виконання здобувачем вищої освіти всіх розділів програми практичної підготовки та індивідуального завдання, питання охорони праці, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Звіт оформлюється відповідно до вимог, встановлених програмою практики та методичними рекомендаціями. Основними критеріями оцінювання результатів педагогічної практики є: ступінь сформованості професійно-педагогічних умінь; рівень теоретичного осмислення магістрантами своєї практичної діяльності (її завдань, змісту, методів, результатів, труднощів); рівень професійної та суспільної спрямованості майбутніх викладачів, зокрема інтерес до педагогічної професії, активність, відповідальне і творче ставлення до роботи тощо.

В умовах дистанційного навчання та воєнного стану *комунікація здобувачів освіти* із керівниками практик здійснюється з використанням корпоративної пошти ТНПУ, соціальних месенджерів «Viber», «Telegram», «WhatsApp» та за допомогою хмарного сервісу «Microsoft Teams» платформи «Office 365» (альтернативні варіанти – «Zoom», «Skype», «Google Meet») тощо. На хмарному сервісі «Microsoft Teams» платформи «Office 365» створено вебресурс видів практик, у якому розміщено матеріали здобувачів освіти з виконаними презентаційними індивідуальними завданнями, заповненими індивідуальними планами проходження практики, щоденниками практики, характеристиками-відгуками, звітами студентів про виконання програми практики.

Загальні підсумки практики і заходи щодо їх подальшого вдосконалення обговорюються на *підсумковій конференції*. В умовах тимчасових обмежень організації освітнього процесу підсумкова конференція за участю студентів та комісії з оцінювання практики проводиться на відкритому онлайн-засіданні в дистанційному режимі. Підсумкові оцінки за практику оголошують студентам в день проведення онлайн-засідання та вносять до електронної залікової відомості.

Проходження практики за кордоном відбувається за власним бажанням здобувача вищої освіти. Якщо вимоги практики в Україні не збігаються з

умовами проходження практики за кордоном, здобувач вищої освіти направляється на закордонне стажування, а відповідну практику в Україні проходить за індивідуальним графіком, узгодженим з керівництвом ТНПУ.

Практика та стажування за кордоном здобувачів вищої освіти ТНПУ проводиться в установах та організаціях, з якими встановлено відповідні партнерські стосунки у формі угод (меморандумів), протоколів про наміри, договорів про співпрацю тощо.

Метою практики за кордоном є: закріплення теоретичних знань, які були отримані в процесі навчання, та здобуття закордонного досвіду з майбутньої професії; формування готовності студента до цілісного сприйняття і виконання функціональних обов'язків; оволодіння сучасними методами, формами організації, знаряддями праці в галузі їх майбутньої спеціальності на базах закордонних підприємств, установ, організацій; виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Під час проходження практики за кордоном здобувач вищої освіти повинен виконати індивідуальне завдання, оформити його у формі звіту та захистити на відповідній кафедрі впродовж 10 робочих днів після повернення з практики (стажування). У разі, якщо строки закордонної практики збігаються зі строками практики згідно з навчальним планом, індивідуальне завдання є окремим розділом звіту здобувача вищої освіти про практику. Оцінка за індивідуальне завдання є складником загальної оцінки здобувача вищої освіти за практику.

Висновки. Отже, на сучасному етапі науково-технічного прогресу, в умовах реформування економічних і соціально-особистісних відносин в Україні, нових викликів функціонування закладів освіти, організацій, підприємств різних галузей та різних форм власності виникає потреба в інноваційних підходах до підготовки висококваліфікованих фахівців. Важливу роль у цьому процесі відіграє комплексний, системний підхід до організації професійної підготовки, важливим складником якого є практична підготовка здобувачів вищої освіти. В умовах тимчасових обмежень організації освітнього процесу, спричинених пандемією COVID-19 та умовами воєнного стану, виникла необхідність пошуку й реалізації інших підходів до практичної підготовки здобувачів у закладах вищої освіти. Організація і проведення різних видів практик в умовах воєнних дій спричинює зміну формату професійної взаємодії викладача і студентів, дотримання безпечних умов організації освітнього процесу, добір та впровадження новітніх форм і методів навчання і викладання.

Список використаних джерел

1. Арефьев, В.Г., & Михайлова, Н.Д. (2015). Самостійна робота студентів під час педагогічної практики. Методичний посібник для студентів факультетів фізичного виховання 4-те вид. перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 120 с.
2. Закон України «Про вищу освіту». (2014, 1 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Закон України «Про освіту». (2017, 5 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Костюкевич, В.М., Шинкарук, О.А., Воронова, В.І., & Борисова, О.В. (2017). Основи науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти за ступенями магістра та доктора філософії (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт) Навчальний посібник. Київ: КНТ, 634 с.
5. Кремень, В.Г. (ред.) (2021). Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. (До 30-річчя незалежності України) : монографія. Національна академія педагогічних наук України. Київ: КОНВІ ПРІНТ. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
6. Майбутнє ринку праці: протиборотство тенденцій, які будуть формувати робоче середовище в 2030 році. (2018). <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/workforce-of-the-future-ukr.pdf>
7. Сидоренко, В. (2020). Професійний розвиток фахівців в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти: ключові компетентності і ресурси : електронний курс. Київ: ДУ «НМЦ «Агроосвіта».
8. Сидоренко, В. В., Кулішов, В. С., & Торба, Н. Г. (2023). Інноваційні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 5(1), 1-15. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5110>
9. Шандригось, В.І. (2018). Науково-педагогічна практика. Програма навчальної дисципліни підготовки магістра спеціальності 017 Фізична культура і спорт. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 16 с.
10. Шандригось, В.І., & Ладика, П.І. (2022). Науково-педагогічна практика у підготовці магістрів з фізичної культури і спорту. Практична підготовка здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану: Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 12-15.
11. Gresham, J., & Ambasz, D. (2019). Ukraine – Resume Flagship Report : Overview (Ukrainian). Washington,

12. Sydorenko, V., Shorobura, I., Ponomarenko, A., Dei, M., & Dzhus, O. (2020). Application of technologies of formal and non-formal education for continuous professional development of the modern specialist. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. V.13 n. (32), 1-24. [https:// doi.org/10.20952/revtee.v13i32.14729](https://doi.org/10.20952/revtee.v13i32.14729)

13. Sydorenko, V.V., Akhnovska, I.O., Smirnov, S.V., Verbov-skyi, I.A., & Melnychuk, O.V. (2021) Bridging the Digital Divide as a Basic Imperative of a Higher Education Modernization. In *Special Issue: Development of a Market Economy in the context of the Global Financial Crisis : monograph*. Volume 39-9. [https:// doi.org/10.25115/eea.v39i9.5798](https://doi.org/10.25115/eea.v39i9.5798)

14. https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/dokumenti-shcho-stosuyutsya-organ-zats-osv-tnogo-protsesu-v-tnpu.php

**ПРАКТИКА З ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН (БІОЛОГІЯ) НА
ГЕОГРАФІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 101 ЕКОЛОГІЯ, 103 ГІДРОЛОГІЯ**

*Вадим Бохенок,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Гідрологія»*

*Катерина Басенко,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Гідрологія»*

*Наталія Богун,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Екологія»*

*Сніжана Брездень,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Екологія»*

*Катерина Скіп,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Екологія»*

*Вікторія Тищук,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Екологія»*

*Ігор Чеболда,
доцент кафедри геоекології та гідрології*

Практика з природничих дисциплін є невід'ємною частиною навчання і наукової діяльності. Практика з природничих дисциплін на спеціальностях «Екологія», «Гідрологія» у ТНПУ має велике значення для підготовки студентів до професійної діяльності, оскільки дозволяє набутти практичних навичок і застосувати теоретичні знання у реальних умовах. Окрім лабораторних досліджень, ці дисципліни передбачають значну кількість польових досліджень, моделювання та аналітичної роботи з даними.

Мета практики: сформулювати вміння проводити екологічні дослідження, оцінювати стан довкілля, розробляти заходи для покращення екологічної ситуації

та здійснювати моніторинг екологічних змін, сформувати навички дослідження водних об'єктів, їх гідрологічних характеристик, вивчення впливу кліматичних змін на водні системи та моделювання гідрологічних процесів.

Основні аспекти практики з природничих дисциплін: експерименти та лабораторні роботи, вимірювання та аналіз даних, моделювання та симуляції, екологічний моніторинг та практичне застосування наукових знань.

Але найбільше нас цікавлять польові дослідження. Важливість польових досліджень полягає у формуванні реального досвіду роботи в природних умовах, розвиток аналітичного мислення, вивчення реальних процесів у природі, взаємодія з природним середовищем.

У зв'язку з війною в Україні, польова практика з природничих дисциплін (модуль. Біологія) студентами першого курсу спеціальностей екологія, науки про Землю (гідрологія) у 2024 році проходила частково на геостаціонарі географічного факультету ТНПУ у селі Дзвенигород Чортківського району та дистанційному режимі. Останнє було означено у доповідній записці.

На першій зустрічі студентам було роз'яснено та надано основні правила поведіння під час проведення польових робіт на польових практиках. З'ясовано мету й завдання практики з біології.

У польових умовах проводився екскурсійний вихід по території Дзвенигородської степової ділянки №1 - ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована поблизу села Дзвенигород Чортківського району Тернопільської області, у кварталі 82 виділі 11, кварталі 83 виділі 1 Гермаківського лісництва Чортківського держлісгоспу в межах лісового урочища «Рижки».

Ділянку оголошено об'єктом природно-заповідного фонду рішенням виконкому Тернопільської обласної ради від 26 грудня 1976 № 637.

Перебуває у віданні ДП «Чортківське лісове господарство». Площа -3 га.

Під охороною – лучно-степові та скельні фітоценози. Особливо цінні - ковила волосиста, сон чорніючий – види рослин, занесені до Червоної книги України; горицвіт весняний, цибуля гірська – рідкісні й такі, що перебувають на грані зникнення, види рослин на території області, інші види флори, цінні в науковому, пізнавальному та естетичному значеннях. Місце оселення корисної ентомофауни.

У 2010 р. увійшла до складу національного природного парку «Дністровський каньйон».

Дотримуючись інструкції, наведеної в презентації та опису завдання, наведеного в щоденнику досліду, студенти вимірювали довжину міжвузлів окремих річних пагонів чотирьох видів деревних рослин (дерева, кущі – дикі та культурні).

Ще одне завдання яке виконували студенти, це був опис природо-заповідного об'єкту який знаходився поблизу місця проживання студентів.

Остання зустріч була вибудована як захист робіт студентів.

Усі завдання виконані студентами подані у формі загального звіту, який зберігається на кафедрі [1].

Таким чином, польові дослідження є надзвичайно важливими для наукового та освітнього процесу, оскільки вони поєднують теоретичні знання з реальним досвідом у природних умовах.

Значення практики польової практики полягає у формуванні практичних навичок, поглибленні теоретичних знань, розвитку наукового мислення, мотивації до наукової діяльності.

Практика з природничих дисциплін є ключовим елементом підготовки фахівців, оскільки дозволяє їм розвивати як теоретичні, так і практичні аспекти дослідницької діяльності.

«ПРАКТИКУМ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ» ЯК ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

*Ірина Ангелюк,
доцент кафедри теоретичних основ
і методики фізичного виховання
Володимир Наумчук,
завідувач кафедри теоретичних основ
і методики фізичного виховання*

Сучасна українська школа ставить досить високі вимоги до практичної підготовки майбутніх педагогів у галузі фізичної культури. За твердженням С.М. Шкарлета, важливо «брати курс» на формування педагогічної спрямованості, професійних компетентностей, гармонійного інтелектуального та фізичного розвитку студентів, щоб із лав вищого навчального закладу випускалися високо моральні, естетично зрілі, науково та творчо підковані молоді фахівці, які готові до постійного професійного самовдосконалення [3].

Обов'язковою складовою освітнього процесу підготовки здобувача вищої освіти до педагогічної професії є безперервна педагогічна практика. Для виконання цього ключового завдання обсяг практичної підготовки має складати не менше 30 кредитів ЄКТС у межах обов'язкової частини бакалаврських програм, починаючи з першого року навчання, у різних закладах освіти і різних курсах [2]. Одним із освітніх компонентів, який забезпечує дану вимогу є «Практикум з фізичної культури» [1].

Зміст представленого освітнього компоненту забезпечує ознайомлення студентів зі змістом практичної діяльності в межах освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)» підготовки бакалавра середньої освіти за предметною спеціальністю «Середня освіта (Фізична культура)»; ознайомлення зі змістом педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти в цілому та умовами, наближеними до практичної професійної діяльності вчителя фізичної культури, зокрема; створення передумов для подальшого формування теоретичних, організаційно-методичних знань, умінь та навичок педагогічної діяльності з фізичної культури; розуміння студентами важливості практичних умінь та навичок майстерності викладання дисципліни «Фізична культура» в закладах загальної середньої освіти, педагогічної культури, творчості та ерудиції вчителя фізичної культури; сприяти накопиченню початкового педагогічного досвіду майбутніх фахівців в організації та проведенні різноманітних форм фізичного виховання.

Структура навчальної дисципліни передбачає вивчення матеріалу в

трьох модулях. Перший присв'ячений обґрунтуванню практичної підготовки та її значення у формуванні фахівця у сфері фізичної культури. Студентам пропонується ознайомитися зі змістом практичної підготовки в межах освітньої програми підготовки бакалавра середньої освіти за предметною спеціальністю «Середня освіта (Фізична культура)». Піднімаються питання сутності поняття «практична підготовка», її ролі у становленні майбутнього фахівця; змісту та основних завдань практичної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, які випливають із вимог стандарту вищої освіти; різновидів практичної підготовки в межах програми «Середня освіта (Фізична культура)».

Велику увагу приділяється темі «Учитель фізичної культури як організатор процесу фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти». Розкривається сутність поняття «педагогічні функції» вчителя, компетентнісна модель та особливості діяльності вчителя фізичної культури в межах закладу загальної середньої освіти.

У другому модулі увага приділяється проблемам організації та проведення найпростіших форм фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. Студентам пропонується аналіз власного досвіду та огляд, спостереження за організацією вчителем фізичної культури: гімнастики до занять, фізкультурних пауз, фізкультурних хвилинок, рухливих перерв.

У третьому розділі реалізується огляд організації та проведення урочних, позакласних й позашкільних форм фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. А саме, різновидів сучасних уроків, змагань в межах закладу загальної середньої освіти, гурткової роботи, масових фізкультурно-оздоровчих заходів.

Контрольними завданнями для визначення рівня засвоєння знань студентів під час реалізації освітнього компоненту є:

Модуль 1.

1. Розкрити компетентнісну модель вчителя фізичної культури.
2. Укласти словник основних професійних термінів.
3. ІНДЗ.

Модуль 2

4. Підібрати та представити особисту модель таких форм занять фізичними вправами, а саме:

- гімнастики до занять;
- фізкультурних пауз;
- фізкультурних хвилинок;
- рухливих перерв.

5. Проаналізувати одну із вище вказаних форм занять фізичними вправами.

Модуль 3.

6. Підібрати та представити особисту модель таких форм занять фізичними вправами, а саме:

- уроків фізичної культури (традиційного, інтерактивного, або дистанційного);
- шкільних змагань;
- занять в гуртках й секціях різної спрямованості;
- фізкультурно-оздоровчих заходів у закладах загальної середньої освіти.

7. Проаналізувати одну із вище вказаних форм занять фізичними вправами.

Під час оцінки виконаних завдань враховується:

- ступінь опанування основними прийомами діяльності та їх творче застосування під час розв'язання;
- здатність моделювати професійні дії;
- упевненість, самостійність, обґрунтованість, систематичність діяльності;
- зміст самоаналізу результатів власного досвіду та досвіду вчителів за діяльністю яких вестиметься спостереження, характер зіставлення отриманих результатів з основною метою діяльності;
- умотивованість дій та їхнє усвідомлення;
- наявність помилок, їхня кількість і характер, ступінь впливу на остаточний результат діяльності;
- ступінь ефективності та якість виконаних завдань тощо.

Оцінювання студента відбувається згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.12.1019 р.

Таким чином, системність та безперервність практичної підготовки у закладі вищої освіти забезпечує, у тому числі, й реалізація освітнього компоненту «Практикум з фізичної культури», відповідно до вимог Проекту стандарту вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) [5]. Окрім того, він сприяє повноцінному компетентнісному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, формування його професійної кваліфікації, що заявлено у освітньо-професійній програмі «Середня освіта (Фізична культура)» [4].

Список використаних джерел

1. Ангелюк І. О. Практикум з фізичної культури. Робоча програма складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра середньої освіти за предметною спеціальністю «Середня освіта (Фізична культура)». Тернопіль: ТНПУ, 2024. 19 с.
2. Концепція розвитку педагогічної освіти. К.: МОН України, 2018. 24 с.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
4. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта (Фізична культура), 2024. URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvithi_prohramy/bakalavr/fizvyh/014.11_2024.pdf.
5. Проєкт стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). К.: МОН України, 2024. 30 с.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА З МЕТЕОРОЛОГІЇ І КЛІМАТОЛОГІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

*Наталія Таранова,
доцент кафедри географії
та методики її навчання*

Польова практика є невід'ємною складовою підготовки кваліфікованих географів, забезпечуючи студентів практичними навичками, необхідними для розуміння та аналізу кліматичних процесів. У червні 2024 року студенти першого курсу (групи СОГ-11, СОГст-11, Г-12, Гід-14, Гр-15 та Е-16) географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка успішно пройшли польову практику з метеорології та кліматології в місті Тернополі.

Мета практики полягала у формуванні в студентів комплексу практичних навичок, необхідних для проведення метеорологічних спостережень, аналізу отриманих даних та встановлення взаємозв'язків між атмосферними процесами і природними явищами. Крім того, практика була спрямована на розвиток у майбутніх фахівців таких ключових компетентностей, як критичне мислення, командна робота та здатність застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань.

Практика тривала з 5 по 12 червня та включала три основні етапи: підготовчий, польовий та заключний.

На першому етапі студенти ознайомилися з метою, завданнями та програмою практики, а також прослухали інструктаж з техніки безпеки. Викладачка, кандидатка географічних наук, доцентка кафедри географії та методики її навчання Наталія Таранова, забезпечила ознайомлення студентів із принципами роботи різних метеорологічних приладів, серед яких були ручні анемометри, волосяний гігрометр, психрометр Ассмана, термограф, гігрограф, барограф та барометр-анероїд [1, 2, 3, 4].

Польовий етап передбачав проведення систематичних метеорологічних спостережень у різних міських локаціях.



Рис 1. Підготовка до метеорологічних досліджень: студенти з приладами на 5-му поверсі ТНПУ



Рис 2. Метеорологічні прилади в руках студентів біля пам'ятника Гнатюку: практична підготовка в дії

Студенти вимірювали температуру повітря, відносну вологість, швидкість і напрямок вітру, атмосферний тиск. Отримані дані фіксувалися у польових щоденниках.



Рис 3. Метеорологічні дослідження на території ТНПУ біля пам'ятника В. Гнатюку



Рис. 4. Метеорологічні дослідження на території школи №16

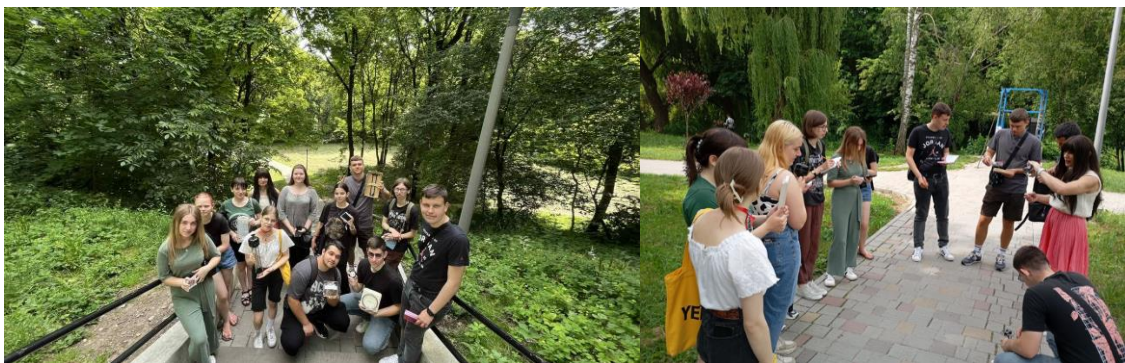


Рис. 5. Метеоспостереження в зелених зонах міста (парк "Сопільче")



Рис. 6. Пам'ятне фото біля Тернопільського озера під час практики

Незважаючи на виклики, пов'язані з повномасштабною війною, метеорологи Тернопільщини невтомно виконують свою важливу місію, що є особливо актуальною в сучасних умовах [1].

Для забезпечення безперервності метеорологічних спостережень обладнання з авіаметеостанції села Смиківці було переміщено до обласного центру.

Студенти отримали неймовірну можливість побувати на метеомайданчику, де вони побачили, як працює сучасне метеорологічне обладнання. Під керівництвом начальника авіаційної метеорологічної станції цивільної IV розряду (АМСЦ) Тернопіль, Володимира Кучерки, вони дізналися про важливість збору метеорологічних даних для прогнозування погоди та наукових досліджень в сучасний період [1].



Рис. 7. Студенти географічного факультету разом з доц. Н. Тарановою та начальником АМСЦ м. Тернополя [1]

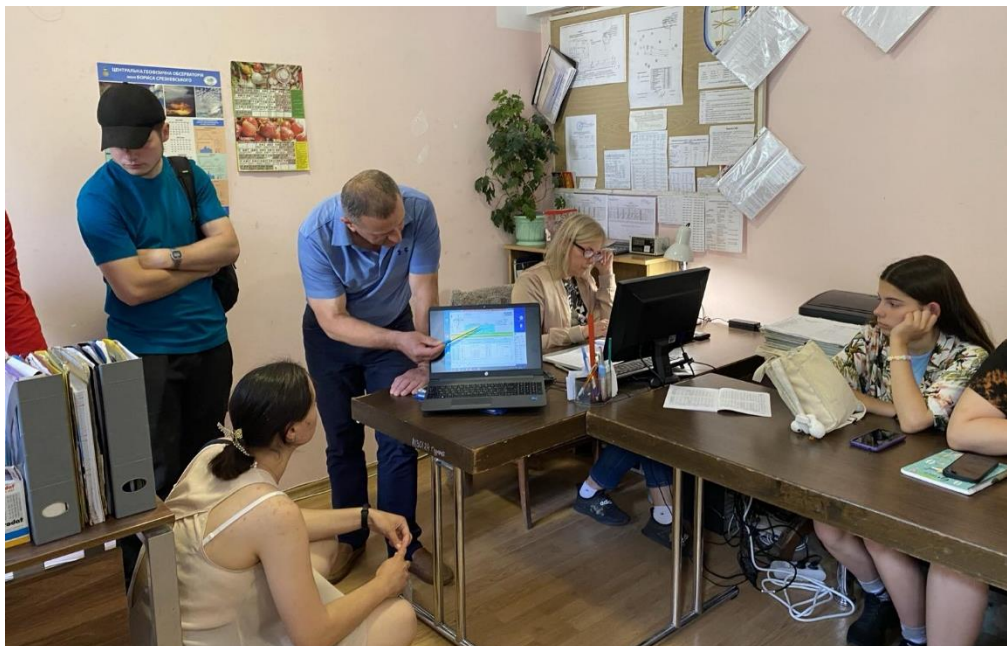


Рис. 8. Володимир Кучерка розкриває секрети метеокодів SYNOP, METAR та SPECI майбутнім фахівцям [1]

Під час екскурсії студенти вивчали різноманітні прилади та методики збору даних, а також спостерігали за їхнім застосуванням на практиці.



Рис. 9. Роман Сороковський розкриває секрети вимірювання опадів за допомогою опадомірного відра [1]

Подібні екскурсії – можливість допомогти майбутнім географам отримати цінний досвід та практичні навички, необхідні для подальшого професійного зростання.



Рис. 10. Незабутні миті зі студентами Гід-14, Гр-15 та Е-16 [1]



Рис. 11. Згадка про незабутній день з групами СОГ-11, СОГст-11 та Г-12 [1]

Заключним етапом практики стало підведення підсумків у вигляді захисту звіту та презентації. Студенти продемонстрували здатність самостійно проводити комплекс метеорологічних спостережень (вимірювання температури,

вологості, атмосферного тиску, швидкості вітру), обробляти отримані дані за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та формулювати висновки про стан атмосферних процесів у досліджуваному регіоні.



Рис. 12. Підбиваємо підсумки: захист звіту та демонстрація презентації

За результатами захисту студенти отримали залік.



Рис. 13. Яскраві моменти практики: наша спільна фотографія

Проведені польові дослідження стали цінним досвідом для студентів, сприяли закріпленню теоретичних знань та формуванню практичних навичок.

Незважаючи на виклики воєнного часу, практика показала, що навіть в складних умовах можна організувати ефективний навчальний процес і підготувати висококваліфікованих фахівців. Отримані студентами знання та навички будуть незамінними для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Польова практика з метеорології та кліматології, проведена в Тернополі, стала значущим етапом у підготовці майбутніх географів. Вона дала студентам можливість закріпити теоретичні знання, навчитися працювати з метеорологічними приладами та ознайомитися з реальними методами метеоспостережень. Ця практика сприяла розвитку критичного мислення та вміння застосовувати теоретичні знання у реальному світі, що є важливим для подальшої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Екскурсія студентів географічного факультету ТНПУ до авіаційної метеорологічної станції м. Тернополя. <https://tnpu.edu.ua/news/10343/>
2. Таранова Н. Б. Метеорологія і кліматологія: методична розробка для студентів географічного факультету. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. 155 с.
3. Таранова Н. Метеорологія і кліматологія: навчально-методичний комплекс для студентів географічного факультету. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. 346 с.
4. Таранова Н.Б. Метеорологія і кліматологія: словник-довідник (основні терміни і поняття). Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист No1/11-18108 від 21.11.2012 р.). Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2013. 192 с.

ПІДГОТОВКА ПРОЄКТІВ З ПИТАНЬ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК СКЛАДОВА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Інна Поплавська,
доцент кафедри географії України і туризму
Владислав Мінський,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Інформатика)»*

Проектно-наукова діяльність підкреслює значущість практичної спрямованості теоретико-методологічних напрацювань.

Підготовка студентами науково-дослідного проекту вимагає формування чіткого алгоритму роботи, що забезпечує дотримання певної етапності та структурованості дослідження. Проект повинен бути виконаний в рамках певної концепції, висувати гіпотези та бути спрямованим на їх підтвердження або спростування.

Н. Мезенцева та К. Мезенцев згрупували концепції та підходи, які використовуються в сучасній суспільній географії щодо оцінки феномену регіонального розвитку, в чотири групи:

- Полімасштабність розвитку та концепції регіоналізації простору;
- Нерівномірність розвитку та концепції поляризації простору;
- Комплексність розвитку та концепції кластерно-мережевої організації простору;
- Суб'єктивність сприйняття розвитку та концепції перцепції простору [2, с.9].

Їх опрацювання в свою чергу вимагає використання певних методологічних підходів.

Ці концепції вимагають використання певних методологічних підходів. Філософська методологія є основою філософського підходу при дослідженні регіонального розвитку. Основними принципами діалектики, застосованими в подібному дослідженні, є рух і розвиток, взаємозумовленість і взаємозв'язок, а також причинність.

Світоглядна роль категорій руху і розвитку сформувала історичний метод, який передбачає розгляд кожної географічної (територіальної) системи через етапи еволюції: виникнення, становлення, активне функціонування, переродження або перетворення. Причинно-наслідкові зв'язки, властиві цим категоріям, дозволяють зрозуміти, як наслідок може стати причиною.

Зв'язок трьох категорій: річ (сфера) – властивість – відносини, є основою розуміння принципів взаємозумовленості, взаємозв'язку та причетності. У суспільно-географічних дослідженнях просторові відносини є основними. Генетичний підхід, що розкриває походження об'єктів, базується на зв'язку явищ та речей у часі. Принцип причетності пояснює, чому поява, розвиток чи функціонування одних явищ обумовлені іншими, наприклад, соціально-економічні умови спричиняють певну політичну орієнтацію населення.

Критично важливо враховувати зв'язки, що є визначальними для розуміння різних систем (національних, регіональних, соціально-економічних, соціально-політичних та інших). Усі окреслені категорії слід розглядати в парному варіанті, що є основою діалектичного осмислення проблеми. Правильне розуміння парних категорій зміст і форма забезпечує розуміння впливу простору і часу на соціально-політичні процеси.

Для підготовки науково-дослідного проекту з проблем регіонального розвитку актуальним є метод математичного моделювання, що виріс з методу формалізації. Це відображається у діалектичному законі «переходу кількості в якість», коли зростання кількісних показників призводить до зміни суті явищ.

Визнання категорій одиничного, особливого і загального дозволяє вивчати закономірності розвитку і функціонування об'єктів через виявлення специфічного у відносинах між явищами та процесами. Це можливо лише при дослідженні конкретних об'єктів, які попередньо одинично виокремлені в просторі і часі.

Підготовка науково-дослідного проекту з проблем регіонального розвитку вимагає врахування принципу переходу від абстрактного до конкретного. Абстрактні визначення об'єднуються і синтезуються, що робить знання про об'єкти повнішим і конкретнішим.

Метод історизму є близьким до філософських методів, оскільки процес оцінки регіонального розвитку змінюється в часі і зумовлює певні риси на кожному історичному етапі. Історичний підхід дозволяє обґрунтовувати динаміку та тенденції соціально-економічного та соціально-політичного розвитку, розглядаючи явища і події як процеси у часі і просторі. Це дозволяє виявляти дію чинників у часі, представляючи об'єкт не як фіксований момент часу, а як фазу процесу з відомою передісторією та можливими варіантами розвитку.

Метод історизму також надає можливість наукового передбачення, виявлення закономірностей суспільного розвитку. Це вимагає значного фактологічного матеріалу, що дозволяє вивчати об'єкт у широкому історико-географічному контексті, розкривати механізми і закономірності історичного процесу.

Геокібернетичний зміст підготовки науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку передбачає вивчення не лише прямих, але й зворотних зв'язків між управлінськими та керованими системами.

Використання загальнонаукових методів є беззаперечним для розробки та підготовки науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку. Порівняльний метод дозволяє співставити адміністративно рівноцінні території, показуючи спільне у відмінному і відмінне у спільному. Порівняльно-історичний метод використовують для зрізів в межах сталих територіальних об'єктів у різні часові відтинки.

Метод логічного абстрагування у формі генералізації передбачає опущення несуттєвих об'єктів, явищ та процесів, залишаючи лише значущі властивості. Формалізація, як метод, дозволяє створювати знакові моделі об'єктів для узагальнення результатів, що включає карти, аналітичні таблиці та схеми.

Системний підхід, необхідний для підготовки науково-дослідного проєкту, передбачає цілісність, яка ґрунтується на окремих елементах, що мають певні властивості, відношення та числові величини. Цей підхід дозволяє фіксувати складність соціально-політичних процесів простору, об'єднуючи різновекторні складові в єдину систему.

Математичні методи дозволяють моделювати процеси та територіальні утворення, визначаючи їх властивості та відношення. Використання математичних методів вимагає систематичного підходу до обробки даних, розробки моделей і визначення залежностей і закономірностей.

Загальний принцип прямої залежності сили взаємодії від маси об'єктів і зворотної від відстані між ними, із застосуванням теорії фракталів, дозволяє пояснити відмінності вимірності різних видів географічного простору.

Таким чином, підготовка науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку вимагає врахування різних методологічних підходів та методів, що забезпечують комплексний підхід до вивчення та аналізу регіональних процесів.

Список використаних джерел

1. Кузишин А.В. Регіональний вимір соціально-політичних процесів: теорія, методологія та практика суспільно-географічного дослідження. Автореф. ... дисертація на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Тернопіль, 2021. 40 с.

2. Кузишин А.В. Методологічні підходи щодо підготовки науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку. Сучасні тенденції та шляхи вдосконалення практичної підготовки : Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2021. С. 3-9.
3. Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. Науково-дослідницький практикум з суспільної географії: Навчально-методичне видання. К.: ДП «Прінт сервіс», 2014. 47 с.
4. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу: Навчально-методичний посібник // К.А. Немець, Л.М. Немець. Харків.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 172 с.
5. Топчієв О.Г. Суспільно-географічне дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2005. 632 с.
6. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університеті іменні Івана Фрака, 2001. 744 с.

НАВЧАЛЬНА ТА ВИРОБНИЧА ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 061 ЖУРНАЛІСТИКА: ВИКЛИКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

*Тетяна Решетука,
доцент кафедри журналістики
Оксана Кушнір,
доцент кафедри журналістики*

Підготовка кваліфікованих фахівців за спеціальністю 061 Журналістика у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка спрямована на забезпечення загальнонаукової та професійно-практичної підготовки студентів. Практичні компетентності формуються через опанування обов'язкових освітніх компонентів професійної підготовки – дисциплін журналістського фаху (новинна журналістика і репортерська діяльність, аналітична журналістика і кореспондентська діяльність, фотожурналістика, інтернет-журналістика, художньо-публіцистична журналістика, видавнича справа і технології виробництва друкованих видань, радіовиробництво і радіорежисура, телевиробництво і телережисура, медійний практикум) та удосконалюються під час проходження навчальної та виробничої практик.

Правовим регулятором журналістської діяльності в умовах воєнного стану став відповідний Закон України [1] та виданий на його основі Наказ Головнокомандувача Збройних сил України № 73 від 3 березня 2022 року «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» [3], який регламентує роботу медіа в сучасних умовах. Саме на ньому акцентується увага під час настановчих конференцій до кожного з видів практики. Під час вступного інструктажу наголошується, що, з одного боку, журналістські стандарти під час війни не відрізняються від стандартів часів миру, з іншого – саме через війну журналісти і редакції мають посилювати свою пильність до професійних стандартів (оперативності, достовірності і точності, повноти та збалансованості подачі інформації, відокремлення фактів від коментарів). Окреслюються правила роботи журналістів та журналісток у період воєнного стану в Україні, зокрема звертається увага на перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника та негативно вплинути на виконання завдань, яку заборонено розголошувати в медіа; наголошується на офіційних державних каналах для отримання інформації, яка

стосується нападу Росії на Україну; особливостях інформування про загиблих, поранених, зниклих безвісти, заручників.

Зміни у медійній практиці з огляду на виклики російсько-української війни актуалізували важливість безпекових компетентностей медіафахівців. Концепт «безпека» (його фізична, психологічна, цифрова, правова складові) став обов'язковим компонентом змісту сучасної журналістської освіти [4]. З початком гібридної російсько-української війни (2014 р.) набула першочергового значення потреба у поширенні практичного досвіду безпечної діяльності журналістів [2]. Це зумовило розробку та формулювання на настановних конференціях рекомендацій щодо безпеки інформаційної (оцінка медіаповідомлень з позицій безпеки, розшифрування та використання закодованої у медіаповідомленнях інформації, способи протидії дезінформації) та цифрової (захист пристроїв та безпечне підключення до мережі Інтернет; захист персональних даних і приватності тощо).

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну зумовило зміщення акцентів на загрози життю і здоров'ю журналістів під час виконання ним професійних обов'язків, створення максимально безпечних умов діяльності в окремих надзвичайних ситуаціях (поведінка під час повітряних тривог, недопуск практикантів до участі у редакційних завданнях підвищеного ризику, постійний моніторинг емоційно-психологічного стану студентів при роботі з травматичним контентом під час проходження практик і знати способи особистої саморегуляції).

В умовах викликів російсько-української війни гостро постала потреба формування безпекових компетентностей у єдності їх інформаційної, цифрової, фізичної, психологічної складових. Здобувачі освіти за спеціальністю 061 Журналістика, розуміючи природу і закономірності сучасних інформаційно-комунікаційних відносин, під час проходження навчальної та виробничої практик спроможні фахово виконувати професійні завдання з урахуванням безпекової парадигми. Освітні компоненти практики зорієнтовані на підготовку фахових компетентностей (hard skills) та соціально психологічних умінь і навичок (soft skills), необхідних для оперативного реагування на актуальні потреби медіа індустрії, що є відповіддю на виклики російсько-української війни.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Дашченко Н. Л., Кушнір О.В., Решетуха Т.В. Цифрова безпека журналістів регіональних медіа: актуалізація в умовах війни. *Держава і регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2024. №1(57). С. 37–44.

3. Наказ Головнокомандувача Збройних сил України «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» призвів до переосмислення журналістських стандартів» № 73 від 3 березня 2022 року. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf

4. Решетуха Т.В., Кушнір О.В. Формування безпекових компетентностей студентів спеціальності 061 Журналістика у фокусі викликів російсько-української війни. *Communications and Communicative Technologies : науковий журнал*. Дніпро : Ліра ЛТД, 2023. Вип. 3. С. 24–31.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ У ШКОЛІ

*Уляна Галабурда,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Українська мова і література)»
Надія Сеньовська,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти*

Виховний процес у закладі загальної середньої освіти вивчається та акцентується різними дослідниками, педагогами та методистами, котрі наголошують на важливості та необхідності якісного патріотичного виховання у школі. «Виховання – це процес цілеспрямованої, систематичної, організованої і планомірної взаємодії вихователя і вихованця, під час якого відбувається вплив на свідомість, підсвідомість, пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери вихованця з метою формування у нього наукового світогляду, високих моральних, громадських і професійних рис для формування його особистості» [3, с. 206].

У сьогоденній час, беручи до уваги російсько-українську війну, як ніколи постало питання виховання патріотично налаштованих та національно свідомих майбутніх громадян. «Громадянсько-патріотичне виховання – основа, на якій ґрунтується суспільство держави. Суть громадянськості – у вмінні й необхідності жити інтересами рідного народу, власної держави. Таким чином, виховувати в дитині громадянина — це означає навчати її жити заради Батьківщини» [1, с. 4].

Національно-патріотичне виховання є пріоритетним у виховній роботі школи та вчителя. Це орієнтування на українську культуру, мову, традиції. «Головною метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності» [2].

У тому, як проводити національно-патріотичне виховання, у вчителів є вибір. Це виступи та концерти з певною тематикою чи приурочені до важливих подій і дат; виховні години; профілактичні бесіди; зустрічі із запрошеними гостями тощо. Не варто забувати, що на кожному уроці також має

реалізовуватися виховна мета, у якій завдання вчителя прописати на згодом реалізувати і патріотичні аспекти виховання.

Під час проходження педагогічної практики у 2024–2025 навчальному році (з 02.09 по 25.10) у Тернопільській загальноосвітній школі I–III ступенів № 14 імені Богдана Лепкого в 6-Б класі, велика увага приділялася саме патріотичному вихованню учнів.

Найперше, на уроках української мови та літератури завжди відводився час для наголошення на певних національно-патріотичних виховних елементах різних тем. До прикладу, на уроці літератури під час вивчення теми: «Микита Годованець. Байка «Голуб і Лелека» обговорювали патріотизм, тугу за Батьківщиною, причини покидання та повернення до домівки і проводили таким чином паралелі із реальним життям українців.

Також була проведена вікторина «Юні знавці» на якій не лише підкріплювали та підсумовували здобуті знання, а й наголошували на дуже важливих аспектах у вивченні української мови, українських авторів та їхніх творів. Крім того, під час вікторини, учні цитували вірші, співали народні пісні та згадували українські прислів'я, приказки, казки.

Найважливішим заходом на якому найобширніше та найґрунтовніше піднімалися теми патріотизму, національної свідомості та громадянської відповідальності, була лекція-презентація на тему: «День хлопчиків» чи свято Захисників і Захисниць?». На заході торкалися тем Козаччини, УПА та С. Бандери, Революції гідності, анексії Криму і, звичайно є, війни з росією. Із пошаною згадували волонтерів та медиків та, головне, наголошували, що звання воїна та захисника немає гендеру. Матеріали було надано командою освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» (<https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>). Окрім, власне, викладу вчителя, застосовувалися відеометод (перегляд кліпів патріотичних пісень) та обговорення комп'ютерної презентації.

Під час спілкування з дітьми було відзначено їхню обізнаність, цікавість, бажання говорити на ці теми та з ентузіазмом відповідати на поставлені питання.

Варто відзначити, що підняті теми були важливі, хоч і непрості для обговорення і осмислення. Тому таким суттєвим є правильний підхід до обговорення, що допомагає у формуванні основ національної свідомості учнів.

Національно-патріотичне виховання має відігравати вирішальну роль у становленні національно-свідомої молоді, стати засобом відродження національної культури, та стимулом до пробудження таких моральних якостей, як совість, повага, гуманізм, почуття власної гідності. І воно здійснюється ефективніше, якщо ідеї патріотизму закладаються не лише в сім'ї, а й у школі – на уроках, виховних годинах та позакласних заходах.

Список використаних джерел

1. Краці виховні заходи. Сценарії / Упоряд. О. В. Гноінська. Харків. Веста. 2009. 320 с.
2. Концепція національно-патріотичного виховання. *Національний університет «Львівська політехніка»*. <https://lpnu.ua/viddil-molodizhnoi-polityky-ta-sotsialnoho-rozvytku/kontsepsiia-natsionalno-patriotichnoho> (дата звернення : 16.10.2024)
3. Попадич О. Теоретичні основи виховної роботи з майбутніми педагогами вищої школи у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник ужгородського університету. Випуск 2 (41). Ужгород. 2017. С. 206–209*

ВІДМІННІСТЬ МІЖ КОНСПЕКТОМ УРОКУ ТА ЙОГО ПРАКТИЧНОЮ РЕАЛІЗАЦІЄЮ

*Анастасія Баліцька,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Українська мова і література)»
Надія Сеньовська,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти*

Конспект уроку є важливим інструментом у роботі вчителя, який слугує теоретичним фундаментом для проведення уроку. Його мета – забезпечити структурований і логічний підхід до викладання навчального матеріалу. У ньому педагог заздалегідь визначає освітні, розвивальні та виховні цілі. Це допомагає орієнтуватися на результат, який має бути досягнутий по завершенні заняття. Конспект структуровано поділяє урок на етапи, що дає можливість точно розуміти, як буде побудована діяльність. «Конспект дозволяє вчителю мати певний контроль над процесом навчання. Він може бути використаний для фіксації прогресу учнів, запису результатів, а також для підтримки аналізу якості уроків і виявлення слабких моментів у власній роботі» [2]. У конспекті розподіляється час для кожного етапу уроку. Це допомагає організувати роботу так, щоб урок був продуктивним і ефективним, а наприкінці заняття – «підвести загальний підсумок, зазначити способи залучення учнів до повідомлення власних вражень, міркувань» [1].

Одним із елементів педагогічної практики, яка проходила у 2024–2025 навчальному році (з 02.09 по 25.10) у Тернопільській загальноосвітній школі I–III ступенів № 14 імені Богдана Лепкого в 6-А класі, було написання конспекту перед проведенням кожного уроку (як елемент підготовки). Навіть якщо такі записи були лише в чорновому варіанті, вони давали можливість простіше організувати час на занятті. Структурно ставало зрозуміліше скільки приблизно часу треба виділити для кожного етапу уроку, коли переходити від одного до іншого тощо. Адже часові обмеження є одним з найважливіших факторів, який впливає на організацію освітнього процесу. Вміння ефективно управляти часом є необхідним для досягнення навчальних цілей і збереження структурованості уроку.

Незважаючи на детально розроблений план та чіткий поділ часу в конспекті, на практиці все може виявитися зовсім по-іншому через активність чи пасивність учнів, якісь невраховані обговорення, інші обставини. Адже на реальному уроці часто трапляються непередбачені ситуації й учитель просто

мусить «відірватися від конспекту», щоб адаптувати заняття «в процесі», змінюючи темп, підхід або акценти, щоб краще відповідати потребам здобувачів освіти. Причини й способи реагування на такі проблеми бувають дуже відмінними:

1) під час уроку педагог може стикатися з *непередбачуваними «технічними» проблемами* (з проектором, Інтернетом, нестачею необхідних матеріалів, несподіваною затримкою початку уроку через тривогу тощо); тоді він має швидко замінювати види діяльності або перерозподіляти час для окремих етапів заняття;

2) імпровізація може знадобитися, коли є *потреба замінити методи навчання на більш ефективні у конкретний момент* (перехід від бесіди до обговорення або перегляду відео, якщо діти перехвилювалися або втомилися до початку уроку і вже не сприймають інформацію словесно; необхідність дати додаткові творчі завдання, коли попередні виявилися занадто легкими тощо);

3) заняття може опинитися під загрозою «зриву» через *проблеми з учнями* (відсутність дисципліни; невідповідність до уроку; небажання дітей йти на контакт); у цьому випадку вчителю доводиться адаптувати весь план заняття, вводити додаткові методи стимулювання й мотивації;

4) також бувають *позитивні зрушення у поведінці здобувачів освіти, до яких педагог виявився неготовим* (активність дітей на уроці не завжди залежить від того, наскільки добре вони вчаться);

5) *відсутність значної частини школярів на уроці через якісь поважні причини*; у такому випадку педагог може вирішити змінити підхід, щоб не пропустити важливий матеріал, або навіть перенести частину теми на інший раз.

Ключовим елементом успішної практичної реалізації уроку є реальний зворотний зв'язок від учнів, «віддача» від них. В конспекті важко передбачити наскільки активно діти будуть взаємодіяти з педагогом. Тому завжди важко бути впевненим, що заняття пройде саме так як у конспекті.

Таким чином, відмінність між конспектом уроку та його практичною реалізацією може бути викликана як об'єктивними (технічні проблеми, безпекові заходи тощо), так і суб'єктивними (зрушення в поведінці учнів у позитивний чи негативний бік, їхня втома, емоції) чинниками, вона складно піддається прогнозуванню і тому педагог мусить виховувати в собі адаптивність та стресостійкість.

Список використаних джерел

1. Яким повинен бути конспект уроку: методичні рекомендації. 2010. <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-65835956/65835956#9> (дата звернення : 19.10.2024).
2. Довгопол Ю. Чи потрібний паперовий конспект сучасному вчителю? *Всеосвіта*. 2023. <https://vseosvita.ua/c/pedagogy/post/97363> (дата звернення: 20.10.2024).

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНОЇ ДОШКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ірина Терещук
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Українська мова і література)»
Надія Сеньовська,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Сучасний світ неможливо уявити без діджиталізації різних галузей суспільного життя. Використання цифрових технологій допомагає урізноманітнити, вдосконалити та полегшити фізичну і розумову роботу, яку виконує людина. Сучасні інформаційні технології стають невід'ємною частиною пізнання світу, тому їхня роль у навчальному процесі є беззаперечною.

Беручи до уваги концепцію Нової української школи, серед основних компетентностей, які повинен здобути сучасний учень, виділяють інформаційно-цифрову. Вона передбачає використання критичного і логічного мислення в єдності з вмінням виокремлювати головне серед потоку різноманітної інформації та правильного і активного застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Слід зауважити, що сучасні учні набагато швидше засвоюють нову інформацію, тому першочерговим завданням галузі освіти є підготовка сучасного вчителя-словесника, який володіє навичками використання здобутків технічного прогресу, вміє критично мислити, а також фізично використовувати різноманітні технології у своїй діяльності.

Сучасні дослідники широко вивчають можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі: В. Беспалько, Б. Гершунський, Р. Гуревич, Ю. Жук, В. Кремень, М. Козяр, О. Пометун, Л. Пироженко та інші. Ефективність використання сучасних інформаційних технологій, зокрема інтерактивної дошки на уроці, стала об'єктом досліджень Р. Гуревича, Г. Гордійчук, В. Кондратюка.

Мультимедійна (інтерактивна) дошка – один із найпопулярніших сьогодні засобів навчання. Сам термін «мультимедіа» (лат. *multum* – багато й англ. *media* – засоби) це – «система сучасних технічних засобів, що дозволяють працювати з текстовою інформацією, графічним зображенням, звуком (мовлення, музика, ефекти), анімаційною комп'ютерною графікою (мальовані фільми, тривимірна графіка) в єдиному комплексі; один їх перспективних напрямків, що найбільш швидко розвиваються, особливо в галузі освіти» [1, с. 154]. Відповідно інтерактивна дошка є технічним багатофункціональним приладом, що поєднує в

собі традиційну дошку та цифрові технології, які дають можливість працювати з нею в різних напрямках. Завдяки цим якостям, її використання урізноманітнює методичний матеріал, який можна використати в роботі, спрощує силові витрати та є вже звичним приладом для сучасних учнів.

Школи рухаються в ногу з часом та вимогами суспільства, тому велика кількість закладів загальної середньої освіти вже оснащені мультимедійними дошками в більшій чи меншій мірі. Це дає змогу вчителю урізноманітнити та вдосконалити свою роботу, зацікавити учнів та активізувати їхню увагу. Інтерактивна дошка може використовуватися в освітньому процесі під час вивчення різних навчальних предметів, в тому числі на уроках української мови.

Серед *основних переваг використання мультимедійної дошки на уроках української мови* є:

- 1) можливість запровадження на уроці різноманітних інтерактивних методів роботи;
- 2) використання великої кількості наочного матеріалу, візуалізації;
- 3) швидке подання схем і таблиць з правилами на різні теми;
- 4) використання ігрової форми роботи;
- 5) урізноманітнення освітнього процесу відеоматеріалом, анімацією тощо.

Під час проходження педагогічної практики у 2024–2025 навчальному році (з 02.09 по 25.10) у Тернопільській загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів № 14 імені Богдана Лепкого в 5-В класі, мультимедійна дошка використовувалася практично на кожному уроці української мови. Зокрема, застосовувалися такі **методи й прийоми**:

1. *Двосторонні анімаційні картки*. Під час вивчення теми «Однозначні і багатозначні слова. Пряме і переносне значення слів», учні безпосередньо взаємодіяли з інтерактивною дошкою, використовуючи спеціальну указку. На екрані з'являлися картки, які з одного боку мали проблемне запитання чи завдання, а з іншого – правильну відповідь. Наприклад, «срібна сльоза» – «переносне значення»; «глибока яма» – «пряме значення» тощо.

2. *Відеопояснення*. Вчитель є основним джерелом інформації для здобувачів освіти на уроці, проте, урізноманітнити подання матеріалу можна завдяки використанню YouTube, TikTok, Kaiber тощо. Зауважимо, що такий формат підходить також для уроків розвитку зв'язного мовлення. Наприклад, в 5 класі є тема «РМ. Вибірковий переказ тексту з елементами опису предмета», де за рекомендаціями підручника, учні повинні описати машину детектива «Феррарі». Відповідно, перед цим можемо подати відеоматеріал про справжню машину цієї марки, зробити опитування про її зовнішній вигляд тощо.

3. *Таблиці, схеми з поясненням основного матеріалу*. Це дає можливість зробити урок цікавішим та ефективнішим. Скажімо, на уроці «Синоніми.

Антоніми» на екран можна вивести таблицю з термінологією («синоніми», «синонімічний ряд», «антоніми»). Ключові слова у прикладах можна підкреслювати в реальному часі, а за потреби робити позначки чи ремарки.

4. «Колесо Фортуни» – один із найефективніших та найцікавіших способів використання інтерактивної дошки, його також можна застосувати для рефлексії. Учні підходять до колеса і крутять його, не знаючи, що їм випаде. Тут поєднується метод «Мікрофона» чи «Незакінченого речення». Ще одна вправа такого ж типу – «Віконечка», тільки замість колеса на екрані з'являються «віконечка», які можна відкривати. Ця вправа активізує увагу дітей і робить освітній процес сучаснішим.

Варто зауважити, що успішність проведення уроку з використанням технічних засобів «залежить не стільки від можливостей конкретної дошки або програмного забезпечення, скільки від креативності вчителя, його фантазії, досвіду роботи з інтерактивною дошкою та технічними засобами навчання» [2, с. 176]. Тому використання мультимедійної дошки на уроках української мови триває близько 20 хвилин (з перервою): дві-три вправи. Основний недолік такого засобу навчання зараз полягає в тому, що в умовах війни не завжди наявна електроенергія.

Отже, використання мультимедійної дошки на уроках української мови стає звичним. Цей засіб навчання робить урок динамічним, яскравішим і набагато результативнішим (дає можливість залучити учнів до активної діяльності, сприяє урізноманітненню освітнього процесу як очного так і офлайн).

Список використаних джерел

1. Соснова М. Особливості застосування мультимедії на уроках української мови. *Наукові записки. Вип. 132. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. С. 151–154.*

2. Ягнич М. Використання інтерактивної дошки на уроках української мови в 5-6 класах. *Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення: зб. тез доп. міжнар. наук. конф., м. Одеса, 23-24 верес. 2021 р. Одеса, 2021. С. 174–177.*

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ З ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПРИ ПРОХОДЖЕННІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

*Роман Горбатюк,
завідувач кафедри машинознавства і транспорту
Ярослав Замора,
доцент кафедри машинознавства і транспорту
Назар Бурега,
доцент кафедри машинознавства і транспорту
Роман Загородній,
викладач кафедри машинознавства і транспорту*

Підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015.38 Професійна освіта (Транспорт) передбачає отримання комплексу освітніх, професійних, соціальних та особистісних компетентностей, необхідних для формування здатності керувати складними та відповідальними технологічними процесами перевезення вантажів та пасажирів, здатності до міжособистісної взаємодії.

Згідно стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня [1] випускник спеціальності 015.38 Професійна освіта (Транспорт) можуть здійснювати професійну діяльність на підприємствах, в установах та організаціях галузі/сфери в контексті спеціалізації. Відповідно для формування практико-орієнтованих знань, вмінь та практичних навичок у навчальних планах підготовки передбачено проходження технологічної практики, під час проходження якої повинні бути сформовані відповідні компетентності: практичні знання щодо реалізації методів, способи управління процесами перевезень, здійснення транспортної діяльності, реалізація фізичних моделей транспортних процесів, соціально-економічне забезпечення функціонування транспортного підприємства [2].

Технологічна практика є практико-орієнтованим компонентом освіти, організовується та проводиться кафедрою «Машинознавства та транспорту» ТНПУ ім. В. Гнатюка у тісній взаємодії з освітніми закладами, автотранспортними підприємствами, логістичними компаніями та ін., для яких безпосередньо здійснюється підготовка фахівців з професійної освіти. Вони, за своєю суттю, формують замовлення на фахівців, виходячи з потреби кадрового забезпечення. Водночас випускники мають можливість працевлаштовуватись і в інші сфери діяльності транспортної галузі: вантажна та комерційна діяльність, статистика, інформаційні підрозділи, проєктні інститути тощо. Таким чином, теоретична та практична підготовка повинні носити більш універсальний характер.

Технологічна практика включає двоетапну підготовку. Перший етап студенти проходять після засвоєння основ логістичної діяльності автотранспортних підприємств, на яких виконуються всі функції щодо організації перевізного процесу, адміністративного управління, що мають розвинену інфраструктуру, використовують інноваційні технології, наявні фахівці для якісного проходження практики. Після вивчення курсу з організації вантажних та пасажирських перевезень студенти проходять другий етап практики, де застосовують найпрогресивніші технології перевезення та методи оперативного управління. На таких об'єктах практики доцільно концентрувати студентів групами, що дозволить системно організувати практичне навчання під керівництвом досвідчених фахівців.

Основні цілі технологічної практики – оволодіння студентами практичних навичок, умінь та їх підготовка до самостійної професійної діяльності у сфері як безпосередньо виконавських перевізних процесів, так і оперативного управління процесом, пов'язаного з плануванням та регулюванням організації перевезень, вирішенням технічних завдань, інформаційне забезпечення перевезень.

Програма технологічної практики включає навчальну роботу, яку необхідно виконати студентами: ознайомлення, аналіз та дослідження діяльності об'єкта практики; збір, систематизація, обробка, аналіз інформації про діяльність організації, вивчення технології та організації виробництва, участь у виробничій та управлінській діяльності та ін.

Процес проходження технологічної практики потребує навчально-методичного супроводу, який проявляється у двох формах. Перша форма – організаційна, пов'язана з формуванням завдання на практику, забезпеченням навчально-методичним матеріалом для засвоєння програми практики, контролем організації практики на виробництві, оцінюванням студентів за результатами проходження практики. Друга форма – науково-методична, пов'язана з виконанням досліджень та розробок за індивідуальними завданнями. Тут важливо усвідомити актуальність проблем, що виникають під час організації перевезень, тенденцій розвитку технологій, запитів виробництва щодо вдосконалення організації перевізного процесу.

Проходження технологічної практики має мати комплексний характер. За час практики студенти повинні бути максимально залучені в соціальне середовище трудового колективу. З цією метою потрібно вивчити виробничі традиції на підприємствах, ознайомитися з умовами соціального захисту, забезпечення здоров'я, відпочинку; зрозуміти діяльність громадських організацій, профспілок, молодіжних організацій, їх взаємодію з трудовими колективами, адміністрацією тощо. Керівники підприємств повинні залучати студентів безпосередню участь у функціонуванні колективу, що дозволить їм

пройти першу адаптацію особистісної взаємодії з працівниками підприємства. Для студентів важливим є визначення першого робочого місця після закінчення ЗВО. Тому, вибір місця практики відіграє ключове значення для реалізації своїх професійних зацікавленості.

Якість проходження практики відображається та оцінюється у колективному обговоренні на підсумкових конференціях, на яких студенти виступають з доповідями про підприємство, організацію перевізного процесу, використання інноваційних технологій, реалізацію інвестиційних проєктів у розвиток інфраструктури, досвід роботи окремих фахівців підприємств тощо. Важливо розповсюджувати в студентському середовищі досвід роботи провідних підприємств.

Висновки. Підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015.38 Професійна освіта (Транспорт) є необхідною умовою професійної адаптації студентів у виробничих колективах та розуміння сутності технологічних процесів.

Зміст технологічної практики повинен враховувати потреби автотранспортних підприємств, покращуватись за рахунок створення умов для її проходження.

Список використаних джерел

1. Стандарт вищої освіти України. Другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 – Освіта / Педагогіка, спеціальність – 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Стандарт затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 18.11. 2020 р. № 1435.

2. Замора Я. П., Бурега Н. В. Проблеми підготовки кадрів у сфері логістики // Сучасні тенденції та шляхи вдосконалення практичної підготовки : матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль : Вектор, 2021. С. 62-63.

ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТАМИ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНИХ МОВ

*Людмила Бабій,
доцент кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови
Тетяна Кондратьєва,
доцент кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови*

Підготовка кваліфікованого вчителя іноземних мов є неможливою без достатнього практичного досвіду. У освітньо-професійній програмі «Середня освіта (Англійська мова, німецька/французька мови та літератури, зарубіжна література)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.021 Середня освіта (Англійська мова і література) передбачено три види практики, а саме: навчальна педагогічна практика з методики навчання іноземних мов (18 кредитів), навчально-виховна практика у закладах загальної середньої освіти (3 кредити), та педагогічна практика в закладах загальної середньої освіти (9 кредитів). Відповідно, практика для студентів факультету іноземних мов є наскрізною і неперервною впродовж трьох років навчання. Вони відвідують школу щотижня на 2 та 3 курсах, поєднуючи практичну підготовку із теоретичною. Окрім того, відведено по 2 тижні практики у 3 та 4 семестрах, коли студенти проводять час лише у школах, відвідуючи уроки та асистуючи вчителям. І уже у 8 семестрі, маючи досвід співпраці з учнями у ролі вчителя, вони готові самостійно проводити уроки. Як бачимо, процес підготовки студентів до практики тривалий та поетапний.

На 2 курсі здобувачі освіти починають вивчати предмет «Методика навчання іноземних мов», де вивчають теоретичні основи того, як розуміти учнів, їхні психологічні особливості; як відбувається вивчення іноземних мов, механізми та деталі цього процесу; ознайомлюються із поняттям навчальної автономії учнів та шляхами її розвитку. Далі студенти отримують знання про основні методи та підходи до вивчення іноземних мов, а також вчать навчати граматиці та вокабуляру учнів середньої школи. Важливе місце відведене темі організації роботи на уроці. Усі теоретичні модулі підсумовуються завданнями для спостереження, як саме вони впроваджуються на уроках у школі. Тому важливо, аби теоретична та практична підготовка відбувалися паралельно і синхронно.

Впродовж 2 тижнів, які відведені виключно на практику у школі, студенти спостерігають за роботою вчителів та формують власне професійне педагогічне

портфолію, у якому акумулюють цікаві розробки уроків чи завдання для вивчення граматики та вокабуляру. Увесь досвід студенти викладають у детальному звіті та захищають в усній формі на конференції, де мають змогу послухати один одного та обмінятися враженнями.

Особливістю проходження практики протягом 3 курсу у 5 та 6 семестрах є поглиблення практичних навичок. У третьому семестрі під час семінарів з методики увага студентів фокусується на формуванні та розвитку в учнів середньої школи рецептивних (слухання та читання) та продуктивних навичок (говоріння та письма). Під час першого семестру студенти знайомляться з навчальною програмою «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти, аналізуючи мету та методологічні засади, фокусуючи більшу увагу на очікуваних результатах навчання, видах мовленнєвої діяльності, маркерах для оцінювання та дескрипторах для 5-9 класів.

Відтак під час проходження навчально-виховної практики у закладах загальної середньої освіти, яка триває 2 тижні, студенти-третьокурсники вже не лише спостерігачі, а й асистенти вчителя, які розробляють низку послідовних завдань для навчання слухання, читання та говоріння для відповідного етапу та проводять частину уроку разом з учителем. Важливим аспектом навчально-виховної практики є рефлексія, тому завершуючи практику студенти пишуть рефлексію-відгук про власні здобутки та випробування під час роботи зі студентами та вчителями.

Водночас, протягом третього курсу у 5 та 6 семестрах студенти також проходять навчальну педагогічну практику з методики навчання іноземних мов, мов під час якої продовжують співпрацю з вчителями та учнями, поглиблюючи уміння планувати уроки, підбирати та розробляти відповідні матеріали, працювати з помилками та застосовувати різні види корекції помилок, а також ознайомлюватися з формувальним оцінюванням.

Такий системний та поетапний підхід до практичної підготовки дозволяє осмислити педагогічну професію через спостереження, часткове асистування, а відтак і повноцінне вчителювання. Постійна рефлексія завдяки ретельно розробленим завданням забезпечує ефективне вивчення теоретичного матеріалу та апробацію його на практиці. У свою чергу, це є підставою вважати, що випускники факультету іноземних мов, отримавши диплом бакалавра, є готовими до роботи у школі, озброєні найновішими знаннями з теорії навчання, а головне – мають вагомий досвід у своїй професії.

Список використаних джерел

1. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти [Зимомря І. М., Мойсюк В. А., Трифан М. С.,

Унгурян І. К., Яковчук М. В.] «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795), 55 с.

2. Типова програма «Методика навчання англійської мови» Освітній ступінь бакалавра, ред. С.Шаленко. Івано-Франківськ: НАІР, 2020. 126 с.

3. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Англійська мова, німецька/французька мови та літератури, зарубіжна література)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.021 Середня освіта (Англійська мова і література)
[//https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/inoz/014.021_2024.pdf](https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/inoz/014.021_2024.pdf)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ В ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Світлана Кравець,
доцент кафедри теорії і практики перекладу*

Вступ. Підготовка перекладачів вимагає ретельного поєднання теоретичних знань із практичними навичками. У зв'язку з розширенням потреб на ринку праці перекладацька освіта стикається з новими викликами. Виробнича практика є ключовим етапом у підготовці студентів, що надає їм змогу застосувати свої знання, підвищити професійну компетенцію і відчувати реальні вимоги професії. 1. Значення виробничої практики для майбутніх перекладачів

Виробнича практика має важливе значення для студентів, оскільки дає змогу:

- Попрацювати з реальними текстами. Студенти часто отримують для перекладу неадаптовані тексти, що дозволяє їм зануритися у професійне середовище та працювати з автентичними матеріалами, відчувши весь спектр перекладацьких викликів.

- Ознайомитися з термінологічними словниками та технічними довідниками. У роботі перекладача важливо вміти швидко орієнтуватися у великій кількості вузькоспеціалізованих термінів. Робота з технічними словниками, довідниками та іншими ресурсами дозволяє студентам швидко знаходити відповідні терміни, підвищуючи точність і якість перекладу.

2. Відгуки студентів про виробничу практику: досвід і висновки.

Відгуки студентів дозволяють оцінити важливість окремих аспектів перекладацької практики. Наприклад: - Редагування та перевірка перекладів. Один зі студентів відзначив, що редагування перекладів стало важливим аспектом практики. Це дозволило не лише покращити якість роботи, але й сформувані навички самоконтролю та уважності до деталей. Редагуючи тексти, студент навчився виявляти та виправляти помилки, перевіряти відповідність термінології, стилю, а також дотримання вимог до перекладу. - Анотаційний переклад статті. Для виконання анотаційного перекладу студенти обрали статті за останній рік на актуальну тематику, що дозволило застосувати навички перефразування. Такий досвід допоміг студентам зрозуміти особливості адаптації змісту до культурних та мовних особливостей цільової аудиторії, що є важливим у перекладацькій діяльності. - Збагачення словникового запасу. Робота зі спеціалізованими текстами надала можливість студентам збагатити словниковий запас вузькоспеціалізованими термінами. Це позитивно вплинуло

на впевненість студентів у власних знаннях та підготовленість до перекладацької діяльності.

3. Основні проблеми та виклики виробничої практики

Хоча виробнича практика є корисною, існує кілька викликів: - Недостатня кількість баз практики з сучасним обладнанням. Не всі бази мають новітнє програмне забезпечення, зокрема CAT-інструменти, що обмежує можливості студентів працювати з сучасними технологіями. - Відмінності між академічною підготовкою і вимогами ринку праці. Деякі студенти зазначають, що теоретична підготовка може не враховувати специфіку певних видів перекладу, таких як медичний або логістичний, що вимагає додаткового вивчення термінології та стилістики.

4. Перспективи покращення виробничої практики в підготовці перекладачів. З метою підвищення якості виробничої практики важливо зосередитись на таких аспектах:

- Інтеграція новітніх технологій. Необхідно сприяти залученню студентів до роботи з сучасними перекладацькими технологіями. Наприклад, інтеграція CAT-інструментів, програм для постредагування машинного перекладу та аналітичного програмного забезпечення допоможе студентам краще підготуватися до професійної діяльності.

- Розширення співпраці з галуззю. Навчальні заклади можуть активніше співпрацювати з перекладацькими компаніями, які потребують кваліфікованих кадрів. Це дозволить студентам пройти більш релевантну практику та краще ознайомитися з ринковими умовами. - Вдосконалення оцінки та зворотного зв'язку. Під час практики варто забезпечити регулярний зворотний зв'язок між студентами, наставниками та викладачами. Це допоможе вчасно виявляти прогалини у знаннях та ефективніше використовувати ресурси для їх усунення.

Висновок

Виробнича практика є невід'ємною частиною підготовки перекладачів, що сприяє розвитку їхніх професійних навичок та адаптації до ринкових вимог. Використання реальних текстів, робота з технічними довідниками, редагування та адаптація матеріалів забезпечують студентам цінний досвід, допомагають сформуванню професійні компетентії та підвищують впевненість у власних силах.

Список використаних джерел

1. Бойко, Л. В., & Кузьменко, Н. В. Підготовка перекладачів в умовах сучасного освітнього простору: проблеми та перспективи. Вісник Черкаського університету, (10), 45-52, 2018р.

2. Вовк, С. І. Використання сучасних технологій у виробничій практиці перекладачів: виклики і можливості. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія: Філологія, (7), 67-74, 2020р.

3. Драчук, О. М. Роль виробничої практики у формуванні професійних компетентностей майбутніх перекладачів. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, (43), 92-98, 2019р.

4. Калініна, Н. І. Виробнича практика як засіб професійної підготовки перекладачів: методичні аспекти. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філологія, (8), 121-128, 2021р.

5. Панько, Т. І. Сучасні тенденції у виробничій практиці студентів-перекладачів: міжнародний досвід. Вісник Львівського національного університету. Серія: Іноземні мови, (24), 104-111, 2017р.

6. Соколова, І. І. Виробнича практика у підготовці перекладачів: міжнародний досвід і вітчизняні перспективи. Мова та культура, (23), 44-53, 2020р.

7. Шевченко, О. І., & Гончаренко, Л. П. Актуальні питання виробничої практики у підготовці перекладачів. Молодий вчений, (11), 32-37, 2019р.

8. Береза, О. В. Використання САТ-інструментів у виробничій практиці перекладачів. Сучасні дослідження з перекладознавства та міжкультурної комунікації, (5), 14-20, 2021р.

9. Венглинська, Ю. І., & Тарнавська, Л. П. Виробнича практика для студентів-перекладачів: аналіз та перспективи розвитку. Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Серія: Лінгвістика, (29), 89-95, 2022р.

10. Юрченко, М. В. Інтеграція теорії і практики у підготовці майбутніх перекладачів. Педагогіка і психологія професійної освіти, (3), 51-58, 2018 р.

ПРАКТИКООРІЄНТОВАНІСТЬ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У СФЕРІ ТУРИЗМУ І РЕКРАЦІЇ

*Сергій Задворний,
доцент кафедри географії України і туризму*

У сучасних реаліях підготовки фахівців для сфери обслуговування набуває першочергової ваги забезпечення готовності випускників до майбутньої професійної діяльності. Відповідно до цього встановлюються специфічні умови щодо проектування та процесу реалізації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Насамперед, освітня програма має бути практикоорієнтованою за своєю метою та сутністю (змістом). Це, у свою чергу, збільшує можливості професійної реалізації майбутніх туризмознавців і рекреологів на ринку праці, в тому числі з огляду на їх значну затребуваність у різних типах та на рівнях функціонування туристичних дестинацій.

Необхідність забезпечення практикоорієнтованості особливо актуалізується на другому (магістерському) рівні вищої освіти у рамках провадження освітньої діяльності за освітньо-професійними програмами. Це викликано тим, що здобувачі завершують навчання та уже безпосередньо готуються у короткостроковій перспективі до професійної діяльності на робочому місці. Починаючи із 2021 року, відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 128 «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм» [6], відкрилися широкі академічні можливості до започаткування провадження освітньої діяльності за міждисциплінарними освітньо-науковими програмами. Це, відповідно, створює нагальність розгляду питання про специфіку практикоорієнтованості таких освітніх програм. Слід зазначити, що обсяг магістерських освітньо-наукових програм (120 кредитів ЄКТС), термін навчання (1 рік і 9 місяців) позитивно сприяє застосуванню різноманітних напрямків реалізації практикоорієнтованого підходу. Водночас, наявність окремих вимог до поєднання декількох спеціальностей (максимум три спеціальності із різних галузей знань), забезпечення реалізації наукової компоненти (не менше 30 % від загального обсягу), дотримання мінімального обсягу практики (не менше 10 % від обсягу освітньої програми) вимагають ґрунтовного врахування усіх специфічних характеристик таких програм задля забезпечення їх спроможності й перспективності.

У концептуальному вимірі процес реалізації міждисциплінарних освітньо-наукових програм магістерського рівня повинен базуватися на практикоорієнтованому підході. Практикоорієнтований підхід у професійній

підготовці розглядається як орієнтація навчального процесу на кінцевий продукт професійного навчання – конкретизовані види дій, засвоєні студентами в ході роботи з навчальною інформацією у вигляді досвіду [3]. У контексті практико-орієнтованого підходу, соціальна дійсність постає як сукупність людських практик, навичок, умінь, способів дії, звичаїв, сформованих у певній культурі, в яких представлено її конкретний зміст і сенс [5].

Загалом, сутнісна характеристика практикоорієнтованого підходу полягає в максимальному уподібненні навчальної діяльності до професійної, використання різноманітних технологій її моделювання. Це, відповідно, підвищує рівень готовності випускників до виконання майбутніх функціональних обов'язків на робочому місці. Такий аспект створює привабливість освітньої програми серед абітурієнтів на ринку освітніх послуг.

Основа практикоорієнтованого підходу в освіті – це розумне поєднання фундаментальної освіти та професійної підготовки. Одним із важливих підходів до практико-орієнтованого навчання є створення в закладі вищої освіти практикоорієнтованого середовища, максимально наближеного до майбутніх посадових обов'язків, професійних вимог та обставин [8, с. 15].

Обов'язковими умовами реалізації практикоорієнтованого навчання є: застосування реальних практичних завдань в освітній діяльності; моделювання практичної ситуації має проходити в груповій формі навчання; використання міжпредметних зв'язків. Виконання всіх цих вимог сприятиме створенню в освітньому процесі практикоорієнтованого середовища, що реалізує навчальні і професійноорієнтовані функції [4, с. 249-250]. У нашому розумінні, практикоорієнтованість освітньої програми – це її здатність до забезпечення можливостей застосування випускниками теоретичних знань на практиці під час роботи в обраній сфері діяльності, в тому числі й на перетині різних галузей знань (в умовах міжгалузевості).

Практикоорієнтованість освітньої програми, окрім вимог тенденцій розвитку галузі, регіонального фактору, насамперед, продиктована й на нормативно-законодавчому рівні. Одним із ключових візійних документів тут слід назвати Стандарт вищої освіти зі спеціальності 242 Туризм для другого (магістерського) рівня вищої освіти. У ньому, серед іншого, зазначається, що повинна бути забезпечена обов'язкова інтегральна компетентність випускника, а саме: «Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері туризму і рекреації» [7, с. 6].

На нашу думку, практикоорієнтованість освітніх програм у сфері туризму і рекреації буде найбільш вдало забезпечуватися у двох комбінаційних поєднаннях спеціальностей: 1) одногалузевого поєднання в рамках галузі знань 24 Сфера обслуговування (242 Туризм і рекреація (головна) + 241 Готельно-

ресторанна справа (додаткова)); 2) двогалузеве або багатогалузеве поєднання (242 Туризм і рекреація (головна) + 241 Готельно-ресторанна справа (додаткова) та/або спеціальність з іншої галузі знань (додаткова)). Доцільним видається створення міждисциплінарних освітньо-наукових програм туристично-рекреаційного спрямування в рамках предметних областей спеціальностей однієї або двох галузей знань.

Практикоорієнтованою спрямованістю має бути охоплена уся структура освітньої програми: обов'язкові освітні компоненти (навчальні дисципліни (загальні, фахові)); курсові роботи та проекти; практики), вибіркові освітні компоненти, кваліфікаційні роботи (міждисциплінарні магістерські дослідження). Практикоорієнтованість також повинна бути нерозривно пов'язана із забезпеченням можливостей формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти. Це є важливим у частині вільного вибору дисциплін (підсилення формування фахових компетентностей), місця вибору бази проходження практики (із перспективою майбутнього працевлаштування), вибору тематики наукової діяльності (індивідуальних навчально-дослідних завдань, участі у наукових спільнотах), вибору тем кваліфікаційних та курсових робіт, вибору напрямків реалізації здобувача у загальнокультурному та громадянському форматах.

Практикоорієнтована підготовка майбутніх фахівців за міждисциплінарними освітніми програмами у сфері туризму і рекреації буде успішною, на нашу думку, якщо реалізовуватиметься наступне:

- вдале співвідношення теоретичного та практичного навчання, зокрема в рамках навчальних дисциплін щодо лекційних та практичних занять;
- забезпечення можливостей реалізації здобувачами права на дуальну форму освіти у міждисциплінарному форматі;
- підтримка здобувачів (випускників) у формуванні індивідуальної кар'єрної траєкторії;
- співпраця з професіоналами-практиками при розробці та моніторингу освітніх програм та їх залучення до проведення занять, організації практики тощо;
- створення умов для міжнародної мобільності здобувачів та їх участі у закордонних стажуваннях й проектах;
- стимулювання участі здобувачів у науково-практичних конференціях, професійних та громадських спілках та об'єднаннях, популяризація серед них неформальної та інформальної освіти;
- співпраця закладу освіти із профільними структурними підрозділами органів державної влади та місцевого самоврядування;

- постійне підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників за відповідними освітніми компонентами;
- використання методів навчання, які передбачають активну діяльність здобувачів;
- сучасне матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу.

Важливу роль у підтримці і постійному вдосконаленню практикоорієнтованості міждисциплінарних освітніх програм, особливо тих, які нещодавно започатковані, відіграють результати анонімних опитувань здобувачів вищої освіти. Важливими тут є запитання такого змісту: співвіднесення теоретичної і практичної складової освітньої програми; відповідність підготовки здобувачів сучасним вимогам ринку праці; якість організації і проведення практики та ін. Врахування результатів опитувань, їх обговорення та прийняття відповідних рішень сприятиме покращенню функціонування освітніх програм такого типу.

Отже, комплексна практикоорієнтованість міждисциплінарних освітньо-наукових освітніх програм у сфері туризму і рекреації забезпечується шляхом цілої низки заходів на усіх етапах її реалізації і функціонування. Це дає змогу багатогранно зреалізувати професійні, дослідницькі та науково-педагогічні навички майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Є. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя // Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Рута, 2016. С. 262-285.
2. Задворний С. Міждисциплінарні освітні програми: особливості функціонування та специфіка практичної підготовки здобувачів. Досвід та вдосконалення якості практичної підготовки: постковідні та мілітарні виклики: матер. міжфак. навч.-метод. семінару. Тернопіль: Вектор, 2023. С. 75-81.
3. Майковська В. І. Практико-орієнтоване навчання як засіб професіоналізації підготовки майбутніх фахівців в Україні. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2016. № 50-51. С. 161-167.
4. Опушко Н. Д. Практико-орієнтоване навчання як важливий компонент дуальної форми здобуття освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2024. № 70. С. 240-252.
5. Пальшкова І. О. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкових класів:

теоретико-методологічний аспект: Монографія. Одеса, 2008. 339с.

6. Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм: наказ Міністерства освіти і науки України № 128 від 01.02.2021 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-21#Text>.

7. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 242 Туризм для другого (магістерського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 209 від 21.02.2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/02/21/242-Turyzm-mahistr-21.02.22-1.pdf>.

8. Стражнікова І. В. Практико-орієнтований підхід у професійній підготовці майбутніх викладачів закладів вищої освіти України. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 34. С. 14-16.

ДОСВІД ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ПОЛЬСЬКОМУ ЛІЦЕЇ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕТАП ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

*Васіліса Влад,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
освітньої програми «Середня освіта (Фізика та астрономія)»*

Постановка проблеми. Сучасна педагогічна освіта вимагає від майбутніх фахівців не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, необхідних для ефективної роботи в освітніх установах. Педагогічна практика відіграє дуже важливу роль у формуванні компетенцій викладача, дозволяючи студентам безпосередньо зануритися в процес навчання та організації освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Мій досвід проходження педагогічної практики у Ліцеї №3 ім. Адама Міцкевича у Вроцлаві, найкращому ліцеї у Нижній Сілезії, та шостому за рейтингом у всій Польщі, підтвердив значення такої практики як важливого етапу професійної підготовки.

Основною метою практики було ознайомлення з польською системою освіти, вивчення педагогічних підходів та методик, які застосовуються у сучасному ліцеї, а також розвиток практичних навичок викладання фізики та математики. Завданням було навчитися ефективно організовувати навчальний процес, враховуючи індивідуальні особливості учнів, та інтегрувати новітні технології в навчання.

Ліцей №3 ім. Адама Міцкевича у Вроцлаві є одним із провідних навчальних закладів Польщі тому учні цього ліцею демонструють високий рівень знань, а для вступу вони повинні мати лише відмінні оцінки після закінчення початкової школи (podstawówki), або мати призові місця на обласних чи державних олімпіадах з навчальних дисциплін. Це створює сприятливі умови для викладачів, які можуть застосовувати більш складні методи навчання.

Під час проходження практики у польському ліцеї, я звернула увагу на цікаву систему оцінювання, яка відрізняється від тієї, що існує в Україні. Зокрема, під час уроків математики та фізики учні не отримують відразу оцінку за один успішно розв'язаний приклад. Натомість вони заробляють так звані "плюси" за правильні відповіді або вирішення завдань на дошці. Наприклад, учителька пані Едита давала можливість учням заробляти кілька "плюсів" під час одного виступу, ставлячи додаткові питання або завдання, і лише після накопичення п'яти "плюсів" учень отримував оцінку "5", а за десять "плюсів" – "6".

Інша система оцінювання спостерігалася на уроках у пані Юстини, де учень за кожне вирішене завдання отримував лише один "плюс", що свідчить про різні підходи до оцінювання в різних викладачів.

Цікаво, що виходити до дошки для отримання плюсів не є обов'язковим: учень може просто відповісти на запитання вчителя зі свого місця і, назвавши свій номер у журналі, отримати плюс за правильну відповідь.

Вчителька математики також заохочувала учнів, даючи їм цукерки після кожного успішного розв'язку на дошці, що створювало позитивну атмосферу і мотивувало до навчання.

Цікава деталь яка стосується контрольних робіт: учні отримують п'ять основних завдань, і якщо вони виконують їх усі правильно, отримують оцінку "5". Шосте завдання — додаткове, і якщо учень його також правильно виконає, він може отримати оцінку "6", але тільки за умови, що всі попередні п'ять завдань виконані правильно. Якщо ж п'ять основних завдань виконані з помилками, навіть якщо додаткове завдання зроблено правильно, воно просто зберігається як "плюсик" на майбутнє. Це означає, що учень не зможе отримати оцінку вище за "3", якщо правильно виконані лише два основні завдання, навіть якщо додаткове завдання виконане вірно.

Ще одним цікавим аспектом, який я помітила, було те, що учні під час уроків і перерв говорять переважно про навчання. На перервах вони обговорювали домашні завдання, задачі, або ж інші інтелектуальні теми, що здивувало мене. Учні спокійні, не бігають по коридорах, не створюють шуму і завжди вчасно приходять на уроки.

Учні не використовують мобільні телефони під час уроків, за винятком тих випадків, коли їм потрібно сфотографувати завдання з дошки. Деякі з них користуються графічними планшетами замість зошитів, що є дозволеним і зручним, особливо для конспектування під час уроків.

Коли учні не присутні на уроці через участь у шкільних конкурсах або змаганнях, це все одно вважається пропуском уроку. Незалежно від того, чому учень пропустив заняття — через хворобу, змагання або іншу причину — пропуск фіксується. Учні повинні принести записку від батьків або вчителів, щоб пояснити, чому їх не було на уроці. У цьому випадку відмітка про пропуск залишається, навіть якщо учень фізично був у школі, але брав участь в іншому заході. Це відрізняється від практики в Україні, де учням зазвичай не ставлять пропуск за урок, якщо вони були присутні у школі, але займалися іншими навчальними або спортивними заходами.

Однією з речей, які мене здивували, але залишили неоднозначні враження, є те, що під час уроку учні можуть вільно виходити з класу, наприклад, до туалету або викинути папір, але лише після того, як пройшла половина уроку.

Якщо пів уроку ще не минуло, вони не мають права покинути клас. Після цього вони можуть виходити без потреби повідомити про це вчителя, що відрізняється від багатьох інших шкільних систем.

Під час практики я мала можливість викладати фізику та математику. Всього було проведено 10 уроків фізики в 2- Д класі , а також один урок математики у 3- Б . Завдяки високому рівні підготовки учнів , вдалося застосувати такі інтерактивні методи , як використання цифрових симуляцій для моделювання фізичних процесів та колективні розв'язки задач на уроках. Особливий акцент робився на використанні інноваційних технологій у навчанні , що покращило розуміння складних концепцій фізики та математики

Одним із цінних порад від пані Юстини після уроків фізики, було те, що до дошки варто викликати не лише тих учнів, які мають високий рівень знань. Наприклад, на одному з уроків учень на ім'я Оскар, який готується до олімпіади, швидко розв'язав задачу. Але важливо залучати до роботи на дошці і тих учнів, які мають середній чи нижчий рівень знань, щоб підтягувати їх до рівня кращих учнів і давати кожному можливість покращити свої навички.

Також пані Юстина підкреслила важливість педагогічного аспекту: вчитель не повинен використовувати фрази на кшталт "на мою думку" або "я вважаю", оскільки фізика – це точна наука, де важливі факти, а не особисті переконання. Водночас вчитель має бути відкритим до можливості помилитися, визнавати свої помилки перед учнями і дякувати їм за те, що вони звернули на це увагу.

Вчитель повинен бути впевненим у собі і чітко демонструвати свій професіоналізм, адже учні сприймають його так, як він себе презентує на початку. Навіть у класі, де навчаються інтелігентні та культурно виховані діти, учні можуть відчувати невпевненість вчителя і скористатися цим. Тому важливо з самого початку показати свою компетентність і впевненість, щоб учні ставилися до вчителя з повагою і довірою

Висновки. Педагогічна практика в польському ліцеї стала для мене безцінним досвідом, який дав можливість не лише покращити свої педагогічні навички, а й глибше зрозуміти особливості навчального процесу в іншій країні. Я мала змогу ознайомитися з інноваційними методами викладання, інтерактивними технологіями та відчувати різницю в підходах до оцінювання учнів. Завдяки активній комунікації з учнями та професійній підтримці викладачів, я змогла подолати мовний бар'єр і ефективно проводити уроки. Цей досвід підкреслив важливість підготовки вчителів до роботи в мультикультурному середовищі та впевнив мене в тому, що обмін між педагогічними системами різних країн сприяє покращенню якості освіти на глобальному рівні.

Міждержавні педагогічні практики, подібні до тієї, яку я пройшла в польському ліцеї, мають величезний потенціал для розвитку майбутніх фахівців. Вони сприяють обміну досвідом між різними освітніми системами, дозволяють вчителям і студентам глибше зрозуміти культурні й педагогічні особливості різних країн. Такі програми дають можливість вдосконалювати мовні навички, розвивати професійну гнучкість та адаптивність, що є важливими для сучасного вчителя. Крім того, вони сприяють розширенню міжнародних контактів та співпраці, що може стати основою для подальших спільних освітніх проєктів і досліджень.

Список використаних джерел

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie praktyk pedagogicznych, 2019. – С. 5-7.
2. Звіт педагогічної практики у ліцеї імені Адама Міцкевича ,Вроцлав 2024 с.1
3. <https://lo3.wroc.pl/>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ: ПЕРЕВАГИ, ТРУДНОЩІ ТА ПОБАЖАННЯ

*Марія Бабій,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
освітньої програми «Середня освіта (Фізика та астрономія)»
Сергій Мохун,
завідувач кафедри фізики та методики її навчання*

Постановка проблеми. Педагогічна практика відіграє ключову роль у підготовці майбутніх вчителів фізики та астрономії. Однак на практиці виникають певні проблеми, такі як недостатня методична підготовка, обмежений доступ до сучасних технічних засобів навчання, і недостатня увага до формування педагогічної майстерності в реальних умовах навчального процесу. Також важливо враховувати індивідуальні потреби та інтереси здобувачів освіти під час проходження практики.

Виклад основного матеріалу. З власного досвіду, після проходження педагогічної практики в закладі освіти, можу виділити наступне: педагогічна практика є важливим етапом підготовки майбутніх учителів, вона дозволяє нам, здобувачам освіти, отримати практичний досвід у викладанні, а також відчутися себе у ролі вчителя в реальних умовах. Однак, можна виділити як позитивні сторони, так і труднощі, які потрібно долати.

ПЕРЕВАГИ:

- Здобувачі освіти мають можливість застосувати теоретичні знання на практиці, що допомагає їм краще зрозуміти специфіку роботи вчителя.
- Під час практики студенти вчаться керувати класом, розробляти навчальні матеріали, адаптувати уроки для різних груп учнів.
- Практика дозволяє розвинути вміння будувати комунікацію з дітьми, зрозуміти їх потреби та знаходити підходи до кожного учня, в тому числі з особливими потребами.
- Учителі-наставники надають цінні поради, які допомагають практикантам удосконалювати свої методи викладання і зростати професійно.
- Якщо студент добре проявляє себе під час практики, це може стати хорошою рекомендацією для майбутнього працевлаштування.
- Після проведених уроків практиканти можуть проаналізувати свої дії, виявити сильні та слабкі сторони й удосконалити свої навички.

ТРУДНОЩІ:

- Поєднання навчання в університеті та практики може бути важким, оскільки потрібно одночасно готуватися до уроків і виконувати університетські завдання.

- Робота з учнями, особливо на початку кар'єри, може бути стресовою через труднощі з управлінням класом або підготовкою уроків.

- Інколи практиканти можуть стикатися з недостатньою увагою або допомогою з боку наставників, що ускладнює процес навчання.

- Теоретична підготовка іноді може бути відірваною від реальних викликів шкільного середовища, що вимагає швидкої адаптації до умов практики.

- Непередбачувані ситуації в класі можуть викликати труднощі, особливо коли практиканти ще не мають достатнього досвіду для вирішення проблем.

- Шкільна програма і правила можуть обмежувати можливість впровадження інноваційних методик викладання.

Ну, і насамкінець, наведемо власні побажання, які б допомогли, на нашу думку, частково або повністю подолати ці труднощі.

ПОБАЖАННЯ:

- Необхідно створити більше шкіл-партнерів, які б мали відповідне технічне забезпечення, лабораторії, комп'ютерні класи та інші засоби, що дозволять практикантам максимально реалізувати свої педагогічні навички в умовах, наближених до реальності.

- Під час практики важливо активно використовувати інноваційні технології, такі як віртуальні лабораторії, симуляції астрономічних явищ та інтерактивні ресурси для проведення уроків фізики та астрономії. Це сприятиме розвитку у практикантів навичок роботи з сучасними інструментами.

- Ефективність педагогічної практики можна покращити через систематичну роботу з досвідченими педагогами-наставниками, які можуть надати зворотний зв'язок і підтримку майбутнім учителям у процесі підготовки та проведення занять.

- Практика має бути гнучкою та враховувати індивідуальні потреби практикантів. Не всі мають однаковий рівень готовності до практичної діяльності, тому варто пропонувати різні формати проходження практики, щоб кожен міг досягти максимальних результатів.

Висновки. Для вдосконалення педагогічної практики майбутніх вчителів фізики та астрономії необхідно впроваджувати сучасні технології, розширювати базу шкіл-партнерів, підсилювати методичну підготовку, а також підтримувати індивідуалізацію процесу навчання. Тільки так можна забезпечити якісну підготовку до реальної педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Іванов І.В., Сидоренко Л.Л. Педагогічна практика в системі підготовки вчителів фізики. — Київ: Освіта, 2020.
2. Михайлов О.П. Сучасні технології в навчанні фізики та астрономії: Методичний посібник. — Харків: Педагогічний центр, 2019.
3. Коваленко Н.А. Інтерактивні методи навчання у викладанні фізики. — Львів: Світ знань, 2021.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДМІННОСТІ НУШ ТА «СТАРОЇ» ШКОЛИ

*Анастасія Бригадир,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Українська мова і література)»
Надія Сеньовська,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти*

Нова українська школа [2] – це ключова сучасна реформа Міністерства освіти і науки України. Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті. За задумом, НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння. Новий зміст освіти вимагає й іншого підходу. «Метою базової середньої освіти є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу» [1].

Під час проходження педагогічної практики у 2024–2025 навчальному році (з 02.09 по 25.10) у Тернопільській загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів № 14 імені Богдана Лепкого в 6-Д класі особлива увага була звернена на **відмінності** «нової» та «старої» української школи. Їх можна класифікувати за певними ознаками:

1. *Технічні.* Зараз у кожному класі є мультимедійна дошка, яку вчителі активно використовують. Адже класи в НУШ мають бути максимально сучасними та обладнаними. Щоб втримати увагу учнів доводилося кожен урок вигадувати різні ігрові логічні завдання. Ребуси, анаграми, вікторини – усе це було використано з метою унаочнення і кращого запам'ятовування матеріалу. В «старій» школі крейда та дошка – найкращий помічник учителя, але майже жоден учень не хотів йти щось писати. Зараз діти, навпаки, залюбки ідуть до дошки.

2. *Комунікативні.* На уроках НУШ акцент робиться на практичному застосуванні мови в реальному житті. Учні активно виражають власні думки і не

боятися сказати щось не так, самі ж вступають в різні обговорення, дискусії. В «старій» школі традиційним для багатьох здобувачів освіти було механічне відтворення матеріалу з підручника, тому що страшно дати неправильну відповідь.

3. *Оцінювально-критичні.* НУШ запроваджує нові форми оцінювання, які орієнтовані на розвиток, а не на критику. Це означає, що учні більше зосереджуються на своїх досягненнях та покращеннях навичок, а не на страху про те, що вони отримують погану оцінку.

4. *Дитиноцентричні.* Як відомо, один принцип нової української школи – дитиноцентризм. На уроках не просто приділити увагу кожному здобувачеві освіти, але це правильна позиція. Це потрібно для того, щоб розвивати творчі здібності, критичне мислення та соціальні навички дітей. Коли учні максимально залучені, коли вони самі охоче підіймають руки, щоб зробити те чи інше завдання, це неймовірно мотивує вчителя. В «старій» же школі була орієнтація на середнього школяра, або на найкращих з-поміж інших. Одні училися, а інші – не заважали. Зараз знання кожного важливі. Не у всіх однаково виходить, але завдання педагога – допомогти, а не присоромити.

5. *Відмінності самостійної роботи.* В НУШ учні не отримують домашніх завдань. Вони виконують їх на уроках. Педагоги пояснюють, що це робиться для того, аби діти не списували з Інтернету, а думали самі. В «старій» школі завжди давали домашні завдання і часто вони були досить складними й об'ємними. НУШ передбачає мінімум роботи вдома, що дає учням можливість відпочити. Водночас, встигнути в 45 хвилин все «втиснути» було дуже непросто для вчителя, особливо – початківця. На занятті навантаження на школярів чимале, але інтерактивні вправи полегшують цей процес.

Окрім загальних відмінностей, є специфічні, *предметні*. В НУШ передбачено інтегрований курс української та зарубіжної літератури. Після опитування учнів (які твори вони пригадують з 5 класу) виявилось, що така інтеграція негативно вплинула на вивчення української літератури (звучали переважно світові класики). Крім того, об'єднання великої кількості текстів, які треба прочитати для засвоєння матеріалу, призводить до перевантаження школярів. Вони можуть відчувати труднощі з опануванням великого обсягу інформації за обмежений час, що ускладнює глибоке вивчення окремих авторів чи творів. Але в цьому курсі є і свої плюси. Інтеграція української та зарубіжної літератури дозволяє дітям порівнювати світові й національні літературні процеси. Так вони краще розуміють спільні мотиви, тему та проблематику творців різних культур. Загалом, інтегрований курс з української та зарубіжної літератури має великий потенціал для розвитку всебічного сприйняття учнями літератури, але потребує остаточної підготовки та зваженого підходу для

забезпечення балансу. У «старій» школі про інтеграцію і мови не було, тому українська та зарубіжна література сприймалися як дві окремі речі. Цей же курс показує, що поруч зі світовими класиками стоять і наші, не менш талановиті, письменники.

Загалом, практика в Новій українській школі – не лише частина фахової підготовки, але й джерело досвіду та натхнення. Сучасна середня освіта – не тільки передача знань, а й важлива частина виховання самостійної та відповідальної особистості.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. *Міністерство освіти і науки України*. 2020. <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>
2. Концепція «Нова українська школа». Офіційний документ Міністерства освіти і науки України. 2016. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ (ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ)

*Галина Вишневська,
викладач кафедри української мови та славістики
Марія Голинська,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Українська мова і література)»
Інна Марцінковська,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Українська мова і література)»
Жанна Фармагей,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Українська мова і література)»*

Постановка проблеми. Тема трансформації ідентичності в умовах сучасних реалій є особливо актуальною в освітньому контексті, зокрема під час проходження педагогічної практики. Виховання патріотизму на уроках словесності може стати важливим практичним інструментом для формування національної ідентичності учнів. Основна проблема полягає в тому, що поняття «національна ідентичність» у сучасних реаліях піддається значним змінам через глобалізаційні процеси, цифровізацію, а також соціально-політичні події, такі як військові конфлікти або суспільні трансформації. Важливо, що ці зміни відображаються в освіті, де педагоги, особливо вчителі-словесники, зіштовхуються з необхідністю виховання патріотичних почуттів у школярів, водночас уникаючи стереотипів і надмірного радикалізму.

Метою роботи є дослідження трансформації поняття ідентичності у сучасних умовах та визначення ролі педагогічної практики вчителів-словесників у вихованні патріотизму серед учнів.

На темі формування патріотизму наголошували багато дослідників, а саме: Іван Бех, Чорна Катерина «Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді», Андрій Дубяга «Формування української національної ідентичності: ціннісний аспект», Олена Леміжанська. «Національно патріотичне виховання в школі», Дмитро Сиротюк «Сучасний погляд на патріотичне виховання», Олексій Струкевич «Шляхи формування української ідентичності в новій українській школі» та ін. Більшість із них

наголошують на багатогранності поняття ідентичність, вказуючи, що воно об'єднує різні рівні: особистий, соціальний, національний, культурний. З точки зору сучасної філософії та соціології, «ідентичність – це не статичне явище, а процес, який постійно трансформується під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Сучасні підходи до дослідження ідентичності зосереджуються на тому, як індивіди переживають і усвідомлюють своє «Я» в умовах соціокультурних змін. З трансформацією поняття ідентичності зростає роль освітніх інституцій у її формуванні» [2, с. 57]. Переконані, що саме школа є тією інституцією для розвитку та усвідомлення своєї національної та культурної приналежності. Надзвичайної актуальності це твердження набуло саме в Україні, де після політичних змін і військових конфліктів поняття патріотизму набуло нового звучання, що вимагає оновлених підходів до його викладання.

Формування національної ідентичності учня в процесі навчання є важливим елементом навчально-виховного процесу, особливо в умовах війни. Варто зазначити, що педагогічна практика у школах Тернополя, області та інших західних регіонів дозволила безпосередньо взяти участь в процесі навчання та виховання учнів за допомогою патріотичних засобів. На нашу думку, які значною мірою сприяють розвитку свідомості учнів у патріотичне виховання – це один з ключових аспектів формування гармонійної особистості в усіх здобувачів освіти, незалежно від віку. Вважаємо доцільним окреслити ті педагогічні методи та прийоми національному ключі, а також практичне використання даних методів на уроках, що були проведені під час педагогічної практики словесників факультету філології і журналістики у 2024-2025 навчальному році.

Патріотизм у традиційному розумінні часто сприймався як безумовна любов до батьківщини і готовність до самопожертви, але сучасні реалії спонукають нас до більш уважного ставлення та визначення. «Сьогодні патріотизм не обмежується лише символами та історичними подіями, а також включає громадянську активність, відповідальність за спільноту і повагу до демократичних цінностей. В освіті патріотизм має набувати практичного виміру через розвиток критичного мислення, толерантності та національної свідомості» [1]. Переконані, що «вчителі-словесники відіграють важливу роль у цьому процесі, використовуючи літературні твори, публіцистику та мову як засоби виховання патріотичних почуттів. Це дозволяє не тільки викладати факти, але й залучати учнів до обговорення складних етичних і соціальних питань» [3, с. 172].

Слід відзначити, що на основі проведеної педагогічної практики, тема трансформації ідентичності в умовах сучасних реалій та виховання патріотизму стала ключовою у роботі філологів-практикантів. Учні активно залучали до взаємодії за допомогою різних інтерактивних завдань, спрямованих на

поглиблення знань про мовні особливості та культурні цінності української мови.

Розглянемо більш детально уроки словесності, де основний акцент був зроблений на темі трансформації ідентичності в умовах сучасних реалій, зокрема вихованні патріотизму серед учнів. Кожен із застосованих методів був спрямований на розвиток мовних навичок учнів і формування їхньої національної свідомості.

Так, на уроці «Власні і запозичені слова», проведеному Софією Котис у школі №6 ім. Н. Яремчука міста Тернопіль довела свою ефективність гра «Мовний детектив». Учні досліджували, які слова є питомо українськими, а які – запозиченими. Гра заохотила активну взаємодію між учнями, спонукаючи їх до дискусій та обговорень. Школярі навчалися критично оцінювати мовні явища, що сприяло формуванню глибшого розуміння рідної мови як основи української ідентичності.

Наступним етапом стало створення лінгвопостерів, що дозволило учням проявити креативність та глибше дослідити слова, які мають важливе значення в українській культурі. Під час роботи над постерами діти об'єднували знання з історії, культури та мови, що підкреслювало важливість національної спадщини. Цей метод також сприяв розвитку командної роботи, оскільки учні працювали в групах, обговорюючи та обираючи інформацію для своїх проєктів.

Вправа «Словникові ланцюжки» стала наступним важливим етапом. Вона дозволила учням проаналізувати, як запозичені слова увійшли в українську мову та чому вони можуть бути корисними для її розвитку. Учні створювали ланцюги слів, що з'єднували питомі українські терміни з їхніми запозиченими аналогами. Цей метод допоміг учням зрозуміти динамічний характер мови та важливість її еволюції, а також привернув увагу до багатства української лексики.

Використання ментальних карт дозволило швидко знаходити відповідники запозичених слів українською мовою. Цей метод виявився дуже ефективним для візуалізації інформації та покращення пам'яті учнів. Завдяки ментальним картам школярі змогли систематизувати знання про українську лексику, а також усвідомити, як запозичені слова взаємодіють з рідною мовою.

Василина Руда на уроці української мови «Незламні: від Козаків до сучасних Героїв» запропонувала учням різноманітні інтерактивні вправи, такі як «Захисники у філворді», де учні знаходили слова, що описують людей, які стоять на захисті України. Ця діяльність сприяла розвитку асоціативного мислення та допомагала учням формувати позитивні образи героїв сучасності, які захищають незалежність і цілісність України.

Розгадування кросвордів, присвячених козакам та сучасним захисникам, також стало частиною уроку. Цей метод активізував знання учнів про історію

України та її героїв, зміцнюючи їх патріотичні почуття. Використання таких інтерактивних завдань допомогло створити цікаве навчальне середовище, що заохочувало учнів до активної участі та обміну думками.

Гра «Козацький виклик: Так чи Ні?» дозволила учням перевірити свої знання про українську історію та культуру в ігровій формі. Цей метод створив атмосферу змагання, що спонукало дітей до активної участі та обговорення. Вправа «Козацькі обереги» (ребуси) була спрямована на вивчення традицій та символів українського козацтва, що також сприяло вихованню патріотичних почуттів.

Важливим елементом виховання стало написання листів вдячності. Це завдання дозволило учням висловити свою шану захисникам України та вшанувати пам'ять про тих, хто віддав своє життя за незалежність. Вона допомогла формувати у дітей почуття вдячності, поваги та відповідальності за свою країну. Важливими були заняття з творчими проектами, такими як «Жовто-блакитна мозаїка» та вікторина. Ці заходи підкреслили значення національної символіки та культури. Учасники з ентузіазмом брали участь у підготовці проектів, виявляючи свою креативність і патріотизм.

Урок «Могутність українського словосполучення», який провела Аліна Кузьма був сповнений вправами. «Мовний будівельник» (діти створювали словосполучення, використовуючи слова, що відображають наші національні символи та цінності: рідна земля, вільна нація, незламний дух). «Словосполучення свободи» (працювали в групах, створюючи словосполучення, що передають ідеї боротьби за незалежність і гідність). Колективна гра «Збудуємо майбутнє» (формували словосполучення, які б відображали бачення України майбутнього: «мирна держава», «сильна економіка», «вільна культура»). Результати застосування таких вправ виявилися позитивними: учні стали більш залученими в навчальний процес, проявляли більший інтерес до національної історії та культури, активніше брали участь в обговореннях.

Під час проходження педагогічної практики у **школі №9 м. Львова Христина Козловська** прагнула не лише дотримуватися програми, а й активно впроваджувати патріотичне виховання учнів на кожному уроці та виховній годині. Основний акцент робився на вихованні любові до української мови, культури та історії, а також формуванні поваги до своєї країни та її героїв». Під час квесту до Всесвітнього дня мови у 5 класі учням було запропоновано інтерактивну гру, під час якої учні виконували завдання, пов'язані з українською мовою, літературою та культурою.

Також Христина провела створення альтернативної історії України (учні 5-х класів з великим ентузіазмом пропонували найрізноманітніші версії розвитку подій, фантазували про те, якою б була Україна сьогодні, якби історія склалася

інакше. Це дозволило їм не лише поглибити свої знання, а й розвинути уяву та критичне мислення).

Розробка туристичного маршруту «Стежками героїв» (учні 8-х класів із задоволенням досліджували свій регіон та створювали туристичні маршрути, присвячені видатним українцям. Вони працювали з картами, історичними джерелами, інтернет-ресурсами. Це допомогло їм краще пізнати свою малу батьківщину та її історію).

Блог «Україна моїми очима» (учні 6-х класів активно вели блоги, в яких ділилися своїми враженнями про Україну. Вони фотографували мальовничі куточки природи, цікаві місця, писали про свої улюблені українські страви, традиції, свята. Це допомогло їм побачити красу своєї країни та розвинути медіаграмотність).

Гра «Що? Де? Коли?» на патріотичну тематику (учні 7-х класів з великим азартом брали участь, де демонстрували свої знання з історії, культури, географії України, логічно мислили та працювали в команді).

Створення мемів про Україну (учні 9-х класів проявили свою креативність та почуття гумору, створюючи меми на патріотичну тематику. Це допомогло їм в ігровій формі осмислити важливі події та явища в Україні).

Христина Чобот на уроці, який присвятила формуванню культури міжнаціональних відносин на уроках словесності, ознайомила учнів із причинами трагедії Бабиного Яру. Учні 1 школи-гімназії з'ясували вплив трагедії на повсякденне життя українців; удосконалили навички роботи в групах, вміння працювати з Інтернет-ресурсами. Практикантка зацентувала на збереженні формуванні культури міжнаціональних відносин у суспільстві та порушення питання важливості вшанування пам'яті загиблих для сучасних поколінь. Учні створювали Ангелів пам'яті безневинних людей, які пережили страшні страждання.

Практикантка заохочувала учнів до вивчення рідної мови та усвідомлення її краси та багатства, включаючи до них елементи українських народних традицій, пісень, прислів'їв.

Шану основоположнику української літературної мови віддали на уроці української мови, який провела **Жанна Фармагей, використавши тематичні ребуси та доміно**. Ці вправи також сприяли розвитку в них почуття гордості за свій народ та його митців, а також розуміння того, що патріотизм є важливою складовою громадянського суспільства.

Ангеліна Когут також присвятила урок творчості Кобзаря під назвою «Мобілізує та захищає: чому Тарас Шевченко є символом незламності України». Учні читали та декламували вірші поета, переглядали відеопрезентацію,

знайомились із життєвим та творчим шляхом великого українського поета, розвивали читацьку самостійність, пам'ять, розповідали вивчений твір.

Творчість письменника з Тернопільщини також було використано для наочності на уроці «Левко Крупа та його творчість» у 8 класі 1 школи-гімназії **Марійкою Берестецькою. Учні обговорювали біографію Левка Крупи**, творчість якого сприяє глибокому розумінню поняття «патріотизм» та формує національну свідомість учнів. Вірші письменника, які було проаналізовано разом зі школярами, розкривають особливості боротьби українського народу за свободу своєї держави та безмежну відданість Батьківщині. Варто зазначити, що під час літературного аналізу поезій особливу увагу було зосереджено на такі теми: національна ідея, жертовність, героїзм. Спільно було розроблено кросворд.

Перш за все, варто зазначити, що навчаючись, студенти філологи чітко засвоюють, що патріотичне виховання – це невід'ємний аспект формування індивіда, який свідомо розуміє свою приналежність до конкретної нації, її культури, традицій та історії. **Студентка Марічка Голинська вміло провела урок «Патріотичні пісні літературного походження».** Було застосовано методи роботи: слово вчителя, евристична бесіда, кросворд, інтерактивна гра «Встанови відповідність», виразне читання, прослуховування аудіозаписів, кросворд.

Визначимо, що під час педагогічної практики було приділено особливу увагу не тільки навчальній, але й виховній діяльності. Проведені заходи дозволили продемонструвати важливість національних цінностей та патріотизму. У цьому контексті, слід підкреслити, що практикантами було проведено виховний захід, присвячений Українській повстанській армії (М. Голинська). Метою було не тільки ознайомити кожного учня з історією повстанців, але й сформувані в них свідоме розуміння ролі УПА в процесі боротьби за незалежність України. Під час проведення школярі дізналися багато цікавої інформації про героїчні подвиги повстанців, відданість воїнів національній ідеї та прагнення до свободи України. Було використано багато інтерактивних методів, які дозволили не лише слухати, але й брати безпосередню участь. Учні активно відповідали на запитання про УПА, взаємодіяли один з одним, дивилися відео про повстанців, слухали повстанські пісні, брали участь у дискусіях, переглядали тематичні презентації та обговорювали роль УПА в боротьбі за незалежність України.

Цікаві заходи, присвячені сучасним воєнним реаліям провели Катерина Чура («День українського козацтва»), Коваль Ангеліна («Тільки не пиши мені про війну»), Уляна Галабурда («Долаємо стрес»). Така форма активного залучення до вивчення історії допомагає не тільки отримати знання, але й відчувати особистий зв'язок із національним минулим, що є важливим аспектом

формування ідентичності. Було приділено особливу увагу формуванню почуття гордості за власний народ та порівняно історичні події з воєнним сьогоденням. Завдяки цьому заходу школярі краще зрозуміли, як український народ вів підпільну боротьбу та боровся за свою державність у важкі часи. Практикантки застосовували такі методи роботи: слово вчителя, «Мозковий штурм», робота з підручником, виразне читання, евристична бесіда, наочність, інтерактивна вправа «Мікрофон».

«Рідна мова як заклик до миру» стала темою виховних заходів присвячених Олі Лемчик (Язловецька загальноосвітня школа) та Наталії Войтович (Броди, 2 школа). Філологині-практикантки зосередили увагу на інтерактивних методах та вправах, створили сприятливе середовище для навчання та виховання, яке сприяло формуванню патріотичних цінностей, розуміння ідентичності та розвитку мовних навичок учнів. Залучаючи їх до активної взаємодії, педагог не лише навчив дітей мовних особливостей, але й допоміг їм усвідомити своє місце в сучасному світі та важливість збереження національних цінностей.

Роксолана Соляревич провела виховну годину на тему: «Національна символіка України». Мета: ознайомити з особливостями національної символіки, навчити самостійно розрізняти етнокоди; виховувати дбайливе ставлення до історії України, її національних традицій, символів; плекати патріотизм.

Виховні заходи до Дня Миру провели Діана Заставна та Віталія Регуш. Так, під час проведення уроків та виховних заходів було використано різноманітні методи, які були спрямовані на те, щоб залучити учнів та сприяти їхньому всебічному розвитку в процесі навчання. Основною метою використаних методів було не тільки передавання знань вчителя, але й розвиток почуття відповідальності за історію та культуру в школярів, а також підвищення рівня мотивації до активної участі в суспільному житті.

Констатуємо, що ефективними методами виявились дискусія та бесіда, які дозволили учням висловлювати власні погляди, аргументувати свою думку стосовно теми національної ідентичності, сучасних викликів для України тощо. Підходи сприяли розвитку в школярів критичного мислення, вміння аналізувати інформацію та на її основі формувати власну думку. Аналіз літературних текстів став ще одним важливим методом, що сприяв не лише розвитку критичного мислення, але й емоційної чутливості. Читання та обговорення патріотичних творів допомагало учням зрозуміти культурну спадщину своєї країни, занурювало їх у світ історичних та моральних цінностей, таких як самопожертва, боротьба за свободу та любов до Батьківщини. Крім цього, було використано мультимедійні презентації та групову роботу, що дозволило учням спільно працювати над завданням, аналізувати культурні та історичні події. Групова

робота розвивала вміння співпрацювати, об'єднувати зусилля для досягнення спільної мети, що також сприяло усвідомленню важливості колективної відповідальності за збереження культурної спадщини та національних цінностей.

Висновок. Підсумовуючи, можна зазначити, що патріотичне виховання є важливою складовою процесу формування ідентичності здобувачів освіти. Завдяки активним формам роботи, таким як виховні заходи, обговорення патріотичної літератури та дискусії, учні не лише отримують знання, але й розвивають почуття національної гордості та відповідальності перед майбутніми поколіннями. Педагогічна практика дозволила застосувати теоретичні знання на практиці, показавши, що патріотичне виховання є дієвим інструментом у формуванні свідомих громадян України.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. URL: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/375/Програма%20українського%20патріотичного%20вихованняd.pdf> (дата звернення: 18.10.2024)
2. Іваненко Б. Я-ідентичність особистості: статичні й динамічні аспекти. *Вісник Львівського університету*. Серія: Психологічні науки. 2020. Випуск 7. С. 53–61.
3. Івченко Ю. Патріотизм як ціннісна основа національної ідентичності. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 2. С. 169–178.

ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ У РАМКАХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Людмила Ковдрин,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Віктор Мацюк,
доцент кафедри фізики та методики її навчання

Підготовка висококваліфікованих фахівців завжди була однією з головних цілей вітчизняної вищої педагогічної школи. Високі вимоги до професійної діяльності педагогів є закономірними. Адже від результатів праці педагогів залежить освітній рівень суспільства, а значить і темпи його подальшого розвитку. Важливість систематичного залучення майбутніх учителів до роботи в закладах освіти підкреслювали видатні педагоги минулого Г.Ващенко, І. Огієнко, В. Сухомлинський та ін.

Соціально-економічні трансформації, що відбулися в останні десятиліття в Україні, суттєво змінили парадигму освіти на усіх рівнях. Педагогічна практика є навід'ємною складовою навчального процесу у педагогічних університетах.

Згідно Закону України «Про освіту» [3] встановлені нові вимоги до підготовки висококваліфікованих педагогів для Нової української школи. Концепція Нової української школи передбачає створення сучасного освітнього середовища, яке сприяє розвитку ключових компетентностей здобувачів освіти, зосереджуючи увагу на індивідуальному підході до кожної дитини, критичному мисленні, інноваційних методах навчання та формуванні громадянської відповідальності. Педагоги повинні володіти теорією та практикою проектування, практичного втілення варіацій навчання фахівців вищої освіти з певної спеціальності [4].

У Законі України «Про освіту» закладений новий підхід до підготовки учителя Нової української школи. Тому перед закладами вищої освіти постали виклики щодо розробки та запровадження інновацій, орієнтованих на розвиток основних компетентностей майбутнього учителя, забезпечення високої якості освітніх послуг, організацію на сучасному рівні самостійної роботи студентів та підготовку конкурентоспроможного фахівця [3].

У системі підготовки майбутніх педагогів і науковців, зокрема учителів фізики, науково-педагогічна практика є ключовим етапом. Вона сприяє розвитку професійних компетенцій, поглибленому розумінню освітнього процесу, а також дає можливість майбутнім учителям удосконалити свої наукові та педагогічні навички. Метою практики є розвиток педагогічного мислення та професійних

якостей, що сприяють формуванню компетентного фахівця [2].

Однак, аналіз науково-методичної літератури свідчить про зниження готовності студентів до вирішення сучасних освітніх завдань. Багато з них стикаються з труднощами у застосуванні теоретичних знань на практиці, включаючи пояснення фізичних явищ, розв'язування задач та роботу з навчальним обладнанням, підготовкою виховного заходу, проведенні нескладного педагогічного експерименту. Зокрема, труднощі виникають під час виконання методичних завдань, таких як календарне і тематичне планування, відбір навчального матеріалу, адаптація змісту до вікових та індивідуальних особливостей учнів, а також складання планів-конспектів уроків. Це свідчить про необхідність удосконалення методів навчання та підтримки студентів у розвитку практичних навичок, що є критично важливим для успішної професійної діяльності вчителя фізики [1].

При підготовці майбутніх учителів фізики більшу увагу слід приділити педагогічній практиці, що передбачає, насамперед, активну практику під керівництвом досвідчених педагогів-наставників. Це сприятиме формуванню методичної компетентності здобувачів освіти і дасть їм можливість ефективно використовувати сучасні освітні технології вже на перших етапах своєї педагогічної діяльності.

Для успішної реалізації завдань педагогічної практики важливим є особистісно зорієнтований підхід до здобувача освіти з врахуванням його індивідуальних якостей і рівня його попередньої підготовки.

Сучасні вимоги до учителів вимагають не лише глибокого знання предмета та методики викладання, але й широкого наукового світогляду, високої професійної компетентності, а також здатності до безперервного самонавчання і самовдосконалення. Це створює певний розрив між вимогами ринку праці та рівнем практичної підготовки майбутніх фахівців.

Слід зауважити, що здобувачі вищої освіти часто мають труднощі з адаптацією до реального освітнього процесу [1]. Тому доцільний перегляд підходів до їхньої підготовки. Важливо впроваджувати індивідуалізовані програми навчання, що враховують особисті потреби та інтереси студентів, а також забезпечують практичні навички, які допоможуть їм успішно виконувати свої професійні обов'язки у сучасних закладах освіти. Це завдання акцентує важливість поєднання глибоких теоретичних знань з практичною підготовкою. Теоретичні та методологічні основи професійної підготовки учителя досліджували такі вчені, як В.Безпалько, І.Бех, С.Гончаренко, В.Кремень, М.Луговий та інші. Праці цих авторів висвітлюють різні аспекти професійної підготовки, зокрема роль педагогічної практики.

Ролі педагогічної практики у системі підготовки педагогів приділялася

увага у наукових пошуках О.Бугайова, В.Бондара, М.Головка, Л.Осадчук, С.Полянського, М.Приходько та ін. Комплексний підхід до підготовки педагогів, що враховує як теоретичні, так і практичні аспекти, є ключовим у формуванні кваліфікованих фахівців.

На етапі оновлення вищої педагогічної освіти, особливо в контексті європейських стандартів, важливо зосередитися на особистісно зорієнтованих та компетентнісних підходах, що вимагає відповідної реорганізації системи проведення педагогічних практик, які є ключовим елементом підготовки фахівців до їхньої майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Педагогічна практика повинна бути інтегрована в освітній процес так, щоб забезпечувати здобувачам вищої освіти можливість не лише засвоїти теоретичні знання, але й розвинути практичні навички, адаптуватися до реальних умов роботи, формувати професійні компетенції. Для цього важливо створювати умови, які б сприяли активному залученню студентів у педагогічний процес, забезпечували їх підтримку з боку досвідчених наставників, а також впроваджували сучасні технології навчання [2].

Таким чином, ефективна організація педагогічної практики має стати пріоритетом для вищих закладів освіти, щоб підготувати конкурентоспроможних фахівців, готових до викликів сучасної освітньої системи.

Список використаних джерел

1. Богословська Є. Роль педагогічної практики у професійній підготовці майбутнього вчителя фізики. *Фізико-математична освіта*, 2013. № 1. С. 5-9.
2. Мацюк В.М. Формування у студентів-фізиків педагогічних університетів готовності до організації дослідницької роботи з учнями. *Нові підходи до організації та ефективного проведення практик в кризових умовах: Матеріали між факультетського навчально-методичного семінару*. Тернопіль. Вектор. 2020. С. 31-34.
3. Про освіту. Закон України від 2017 № 38-39 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> Дата звернення: 11.10.2024р.
4. Проблеми формування професіоналізму особистості та діяльності майбутнього фахівця в контексті вимог євроінтеграції: колективна монографія / під наук. ред. проф. О.С. Цокур. - Одеса: СПД Бровкін О.В., 2012. - 160 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФАХОВИХ КОЛЕДЖАХ

*Ірина Мушко,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Математика)»*
*Наталія Скіп,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Математика)»*
*Ганна Гоменюк,
доцент кафедри математики та методики її навчання*

Педагогічна практика є невід'ємною частиною підготовки майбутніх учителів. Саме під час практики студенти мають змогу закріпити теоретичні знання, отримані в університеті, та застосувати їх на практиці. Практика дала змогу спробувати студентам себе на посаді викладачів математики та фізики, за час практики вони мали можливість детально ознайомитися з основними видами навчально-виховної роботи в коледжі, вимогами чинного Державного Стандарту освіти та особливостями освітньої програми.

У процесі практики студентками-практикантками вивчено специфіку роботи педагогічного колективу в різних групах. Особливу увагу приділено застосуванню сучасного компетентнісного підходу до навчання та формуванню у студентів наскрізних умінь, а також ознайомлено з особливостями організації навчального процесу в умовах сучасної освіти. Також підготовлено та проведено понад двадцять занять з математики та фізики у різних групах. Особливо варто відзначити активне використання хмарних сервісів та інформаційно-комунікаційних технологій, що значно підвищило ефективність навчального процесу та сприяло кращому засвоєнню матеріалу студентами.

Для майбутніх вчителів математики та фізики педагогічна практика має особливе значення. Адже саме під час неї вони мають можливість перетворити абстрактні математичні формули та фізичні закони на живі і зрозумілі для студентів знання. Проводячи заняття, студентки не лише передавали інформацію, а й створювали атмосферу, в якій студенти коледжу відчували себе комфортно і зацікавлено.

Одним із найважливіших аспектів практики є використання сучасних педагогічних технологій. Студентки активно застосовували комп'ютерні програми, онлайн-ресурси та мультимедійні презентації, що робило заняття

більш динамічними та цікавими. Проблемне навчання та інтерактивні методи дозволяли студентам коледжу не просто запам'ятовувати інформацію, а й самостійно доходити висновків, розвивати критичне мислення та творчі здібності.

Заняття з математики спрямовані на розвиток логічного мислення, уміння аналізувати та узагальнювати інформацію. Студентки акцентували увагу на розв'язанні задач різного рівня складності, що дозволяло студентам коледжу закріпити свої знання та вдосконалити навички розрахунків.

На заняттях з фізики практикантки знайомили студентів коледжу з основами фізики, використовуючи наочні матеріали, демонстраційні експерименти та відеоматеріали, вони робили складні фізичні явища зрозумілими та доступними для сприйняття.

Педагогічна практика – це не лише передача знань, а й формування особистості майбутнього вчителя. Студентки мали можливість розвинути в собі такі важливі якості, як відповідальність, організованість, комунікабельність та креативність. Вони навчилися працювати в команді, взаємодіяти з колегами та адміністрацією навчального закладу.



Мал. 1. Виховна година

У своїй педагогічній діяльності студентки успішно реалізовували міжпредметну та внутрішньо-предметну інтеграцію, вміло поєднували групову та фронтальну роботу, враховуючи індивідуальні особливості студентів. Практикантки продемонстрували високий рівень володіння методикою формувального оцінювання та різноманітними прийомами вербального оцінювання студентів.

Також поряд з класичними заняттями було проведено виховні заходи з використанням інноваційних форм роботи та сучасних технологій. Виховні заходи були спрямовані на формування патріотизму, розвиток

загальнолюдських цінностей та соціальних навичок студентів. Виховна година, яку вони провели спільно, на дуже актуальну тему «Ментальне здоров'я: як його зберегти в умовах війни?». Таким чином, розширено уявлення студентів про ментальне здоров'я, його важливість та способи підтримки, зокрема під час війни. Практикантки допомогли студентам визначити місце ментального здоров'я серед інших життєвих цінностей та визначити ефективні стратегії подолання стресу та тривоги, пов'язаних з воєнним часом. Крім того, сприяли формуванню навичок самодопомоги та взаємодопомоги у питаннях ментального здоров'я та розвинули вміння вести дискусію, відстоювати власні думки та формувати толерантне ставлення до різних поглядів.

Важливим аспектом практики стала робота з документацією та навчально-методичними матеріалами. Студентки-практикантки ретельно готували конспекти занять, розробляли дидактичні матеріали та вели необхідну педагогічну документацію. Це дозволило їм краще зрозуміти адміністративну складову роботи викладача та набути важливих організаційних навичок.

Підсумовуючи результати педагогічної практики, можна впевнено сказати, що якісну підготовку до педагогічної практики надав Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, який забезпечив ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку майбутніх педагогів. Висока якість освітньої програми, професіоналізм викладацького складу та сучасна матеріально-технічна база університету дозволили студенткам отримати всі необхідні компетентності для успішної педагогічної діяльності. Особливо варто відзначити внесок викладачів фізико-математичного факультету, які не лише передали фундаментальні знання з математики та фізики, але й прищепили любов до педагогічної професії, навчили сучасним методикам викладання та допомогли розвинути критичне мислення й творчий підхід до роботи. Завдяки потужній університетській підготовці студентки змогли впевнено й компетентно проявити себе під час практики, продемонструвавши високий рівень як теоретичних знань, так і практичних навичок викладання.

Список використаних джерел

1. Хмарний сервіс Wordwall. URL: <https://wordwall.net/uk/about>
2. Хмарний сервіс Learningapps. URL: <https://learningapps.org/>
3. Всеукраїнська програма ментального здоров'я. URL: <https://howareu.com/pro-prohamu>

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА З СЕЗОННИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ У ПРИРОДІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

*Наталія Таранова,
доцент кафедри географії
та методики її навчання*

Практична підготовка з сезонних спостережень у природі є ключовим етапом навчання студентів географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Вона проводиться на другому курсі, коли студенти вже мають базові знання з метеорології, геоморфології, гідрології, ботаніки та зоології, засвоєні під час першого курсу [1, 3, 4, 5].

Сезонна польова практика поєднує різноманітні спостереження та дослідження, зокрема метеорологічні, гідрологічні, геоморфологічні та фенологічні, з особливим акцентом на вивчення снігового покриву в зимовий період. Сезонні спостереження здійснюються восени, взимку і навесні.

Під час цієї практики студенти засвоюють навички спостереження за природними явищами та процесами, які змінюються впродовж різних сезонів. Вони вчаться виявляти сезонні особливості на основі зібраного, переважно польового матеріалу. Крім того, студенти здобувають уміння давати метеорологічну характеристику сезонів, аналізувати та інтерпретувати отримані дані для розуміння змін погодних умов [1, 3, 4, 5].

Основними завданнями практики є спостереження за природою в різні пори року – восени, взимку і навесні.

Проведення метеорологічних спостережень за основними параметрами та атмосферними явищами упродовж сезонів.

Здійснення геоморфологічних досліджень для аналізу змін у ландшафті.

Проведення гідрологічних спостережень для моніторингу рівня води в поверхневих і підземних джерелах та дослідження температурного режиму водних об'єктів.

Виконання фенологічних спостережень для фіксації ключових природних явищ і процесів у живій природі, таких як фази розвитку рослин і поведінка тварин, у різні сезони [1, 3, 4, 5].

Метою цієї статті є аналіз впливу сучасних викликів на підготовку студентів до сезонних спостережень у природі, а також визначення шляхів покращення навчального процесу та інтеграції сучасних технологій у практику.

Підготовчий етап сезонної польової практики є важливим для успішного проведення спостережень. Він розпочинається з оглядової лекції, на якій

визначаються мета та завдання спостережень, а також їх значення. Керівник практики, доцент Наталія Таранова, уточнює місце проведення польової практики відповідно до місця проживання студентів і пояснює, як організувати процес спостереження [1, 3, 4, 5].

Студенти ознайомлюються з навчальною та методичною літературою, а також графічними матеріалами, які допоможуть їм у виконанні завдань. Особлива увага приділяється сучасним викликам, таким як війна, повітряні тривоги та систематичне відключення електроенергії, що можуть ускладнити проведення спостережень. Обговорення цих питань допомагає студентам краще підготуватися до можливих труднощів і адаптуватися до змін у середовищі.



Рис. 1. Студенти пригадують, як працювати з метеорологічними приладами [2]

У процесі проходження практики студенти відновлюють у пам'яті принципи роботи та застосування широкого спектру метеорологічних приладів. Використання самописців (барографа, термографа, гігрографа), які дозволяють автоматично фіксувати зміни атмосферного тиску, температури та вологості протягом певного періоду. Крім того, студенти вдосконалюють свої вміння працювати з барометром-анероїдом - для визначення атмосферного тиску, психрометрами Асмана та шкільним - для вимірювання вологості повітря, анемометрами (чашковим і крильчастим) - для визначення швидкості та напрямку вітру, компасом - для орієнтування на місцевості та волосяним

гігрометром – для додаткового контролю вологості. Ці знання та навички є основою для проведення якісних метеорологічних досліджень.

Осінній день на території університету став платформою для старту з сезонних спостережень у природі. Студенти вийшли на подвір'я, щоб на власні очі побачити, як функціонує природа.



Рис. 2. Про особливості спостереження та фіксації основних параметрів погоди і фенологічних спостережень на подвір'ї зі студентами [2]

Проведення метеорологічних та фенологічних спостережень на подвір'ї ТНПУ імені Володимира Гнатюка є ефективним способом залучення студентів до вивчення природних явищ та формування у них наукового світогляду. Зі спеціальними приладами в руках вони вимірювали температуру повітря, вологість, атмосферний тиск та швидкість вітру.

Такі спостереження дозволяють не лише отримати практичні навички роботи з метеорологічними приладами, але й сприяють розвитку спостережливості, аналітичного мислення та вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.



Рис. 3. Майстер-клас з фіксації метеорологічних та фенологічних даних на відкритому повітрі [2]

На фото представлено групу студентів, які проводять метеорологічні спостереження в осінній період. Вони використовують спеціальне обладнання для фіксації метеорологічних параметрів. Кожен рух, кожне показання приладів обговорювалися з викладачем, який докладно пояснював фізичні процеси, що відбуваються в атмосфері. Отримані дані студенти заносили до щоденників, а потім обробляли на комп'ютері, будуючи графіки та аналізуючи отримані результати.

Під час польового етапу сезонної практики студенти здійснюють спостереження за природними явищами в осінній, зимовий та весняний періоди. Це дозволяє їм отримати практичний досвід у дослідженні екосистем і глибше зрозуміти взаємозв'язки в природі.

Осішня практика відбувається в межах свого населеного пункту і охоплює кілька ключових напрямків спостережень.

Метеорологічні спостереження, які проводяться - вимірювання основних метеорологічних величин, таких як температура повітря, вологість, атмосферний тиск та опади. Ці дані дозволяють виявити зміни погодних умов і зрозуміти їх вплив на довкілля.

СЕРЕДНЯ ТЕМПЕРАТУРА ПОВІТРЯ ЗА ОСІННІЙ ПЕРІОД

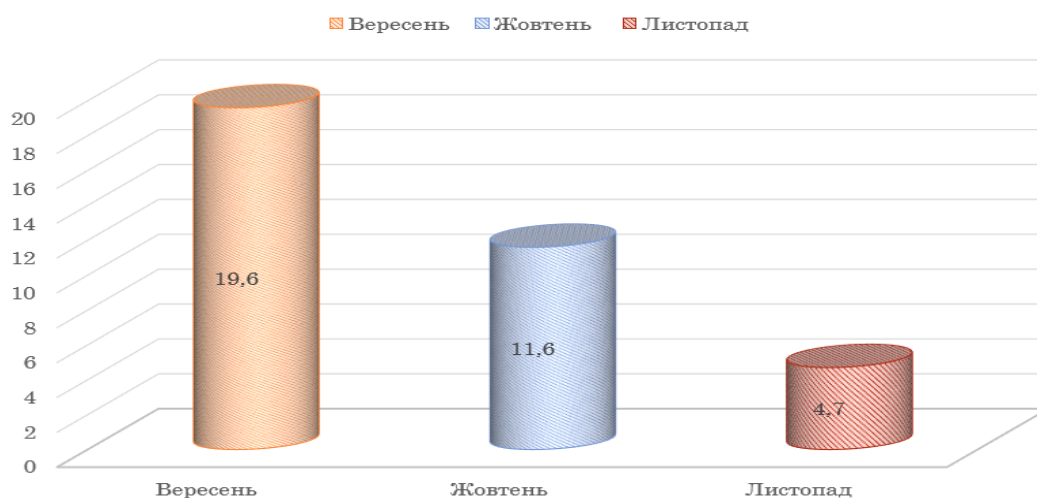


Рис. 4. Середня місячна температура повітря (°C) за осінь 2023 року в с. Застав'є Великогаївської громади (презентація Ігоря Вольницького)

Графік наочно демонструє поступове зниження середньої місячної температури повітря протягом осіннього періоду. Це відповідає загальновідомим кліматичним особливостям осені: поступове охолодження повітря з настанням холоднішої пори року.

Ключові спостереження:

- найвища середня місячна температура спостерігається у вересні і становить приблизно 19,6 градусів. Це відповідає періоду, коли літня спека поступово спадає, але погода ще досить тепла;
- найнижча середня місячна температура фіксується у листопаді і становить близько 4,7 градусів. Це свідчить про значне зниження температури повітря порівняно з початком осені та наближення зими;
- між вереснем та жовтнем спостерігається помітне зниження середньої температури, а від жовтня до листопада – ще більш значне. Це свідчить про стійку тенденцію до охолодження протягом осіннього періоду.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що осінь характеризується поступовим зниженням середньої температури повітря. Найбільш теплим місяцем осені є вересень, а найхолоднішим – листопад. Ці дані відповідають загальним кліматичним закономірностям і можуть бути використані для прогнозування погоди та планування різних видів діяльності, пов'язаних з погодними умовами.



Рис. 5. Хмарність за осінній період 2023 року в с. Застав'є Великогаївської громади (презентація Ігоря Вольницького).

Представлені кругові діаграми наочно демонструють зміну погодних умов протягом осіннього періоду, зокрема, рівень хмарності. Кожна діаграма відповідає одному місяцю осені (вересень, жовтень, листопад) і відображає відсоткове співвідношення сонячних, хмарних та похмурих днів.

Ключові спостереження:

- збільшення хмарності – з графіків чітко видно, що з кожним наступним місяцем осені кількість хмарних і похмурих днів зростає, а сонячних зменшується. Це є типовим для осіннього періоду, коли погода стає більш похмурою і часто йдуть дощі;
- вересень – найсонячніший місяць. У вересні спостерігається найбільша кількість сонячних днів, що пов'язано з поступовим переходом від літнього періоду до осіннього;
- листопад - найпохмурніший місяць. Листопад, як правило, є найпохмурнішим місяцем осені, що підтверджується даними графіків. Це пов'язано з підвищенням вологості повітря та активізацією циклонічної діяльності;
- зменшення сонячних днів. З кожним наступним місяцем осені кількість сонячних днів стійко зменшується, що вказує на загальну тенденцію до збільшення хмарності.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що осінь характеризується поступовим збільшенням хмарності і зменшенням кількості сонячних днів. Ці дані відповідають загальновідомим кліматичним особливостям осіннього періоду.

Геоморфологічні спостереження: акцентується увага на інтенсивності площинної і літньої ерозії, що допомагає дослідити процеси формування рельєфу та їхній вплив на екосистеми. Студенти аналізують фактори, що спричиняють ерозію, і оцінюють її масштаб.

Гідрологічні спостереження: проводиться моніторинг температурного режиму поверхневих і підземних вод, а також коливання рівня води в річках і водоймах. Ці дані важливі для вивчення гідрологічного циклу і стану водних ресурсів регіону.

Фенологічні спостереження: фіксуються дати настання різних природних явищ, таких як цвітіння рослин або зміна активності тварин. Це дозволяє вивчити сезонні зміни в природі та адаптацію організмів до змінюваних умов середовища.

Зимова польова практика проводиться в околицях педагогічного університету та в населених пунктах, де проживають студенти. Під час практики здійснюються метеорологічні спостереження за основними метеорологічними параметрами, а також фіксуються й описуються такі атмосферні явища, як морозні дні, відлиги, ожеледь, іній та паморозь.

СЕРЕДНЯ ТЕМПЕРАТУРА ПОВІТРЯ ЗА ЗИМОВИЙ ПЕРІОД

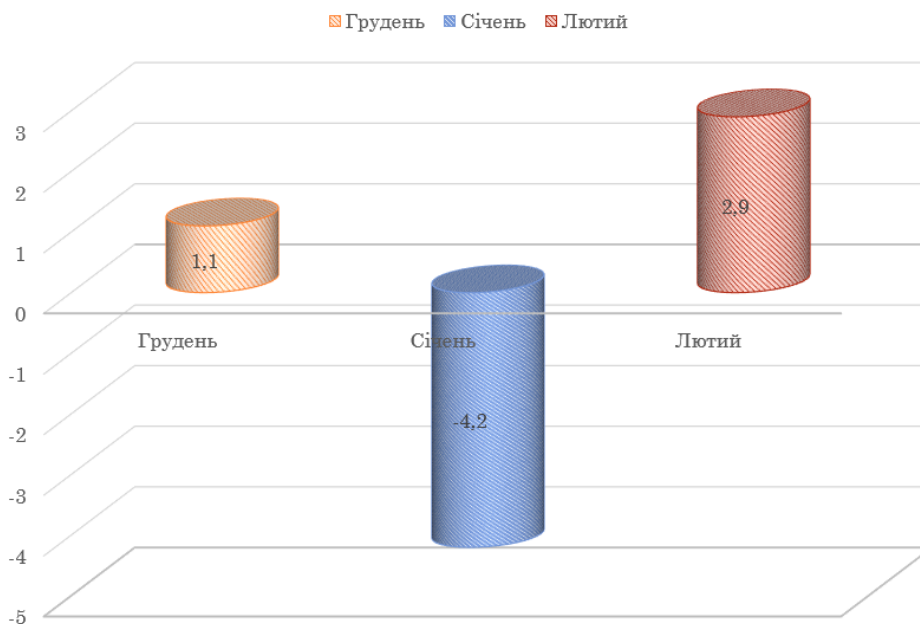


Рис. 4. Середня місячна температура повітря (°C) за період грудень 2023 р. – лютий 2024 р. в с. Застав'є Великогаївської громади (презентація Ігоря Вольницького)

Графік наочно демонструє зміну середньої місячної температури повітря протягом зимового періоду. Дані представлені у вигляді стовпчикової діаграми, де кожен стовпчик відповідає одному місяцю зими (грудень, січень, лютий). Висота стовпчика відображає середню температуру повітря в градусах Цельсія для відповідного місяця.

Ключові спостереження:

- найвища середня місячна температура спостерігається у лютому і становить приблизно 2,9 градуси Цельсія. Це може бути пов'язано з деяким потеплінням наприкінці зими;
- найнижча середня місячна температура фіксується у січні і становить близько -4,2 градуси Цельсія. Це вказує на те, що січень є найхолоднішим місяцем зими в даному регіоні.

Тенденція до зниження та підвищення температури. У грудні спостерігається поступове зниження температури порівняно з осіннім періодом, а в січні – досягнення мінімальних значень. З лютого починається поступове підвищення температури, що свідчить про наближення весни.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що зима в даному регіоні характеризується негативними температурами повітря. Найхолоднішим місяцем є січень, а найтеплішим – лютий. Такий хід температур характерний для багатьох регіонів з помірним кліматом.

Важливим аспектом є дослідження снігового покриву, зокрема його характеристики та зміни.

Гідрологічні спостереження включають вимірювання товщини льодового покриву на водоймах, глибини залягання підземних вод та витрат води. Крім того, здійснюються фенологічні спостереження за активністю тварин і птахів, що дозволяє аналізувати сезонні зміни у поведінці фауни.

Програма весняної практики охоплює спостереження в природі, зосереджені на сезонних змінах. Основні напрямки включають:

метеорологічні спостереження фокусуються на вимірюванні основних метеорологічних параметрів, таких як температура повітря, вологість, атмосферний тиск та інші метеовеличини, що впливають на локальні кліматичні умови.

Наведений стовпчастий графік демонструє динаміку зміни середньої місячної температури повітря протягом весняного періоду. Кожен стовпчик відповідає одному місяцю весни (березень, квітень, травень), а його висота відображає середню температуру повітря в градусах Цельсія для відповідного місяця.

СЕРЕДНЯ ТЕМПЕРАТУРА ПОВІТРЯ ЗА ВЕСНЯНИЙ ПЕРІОД

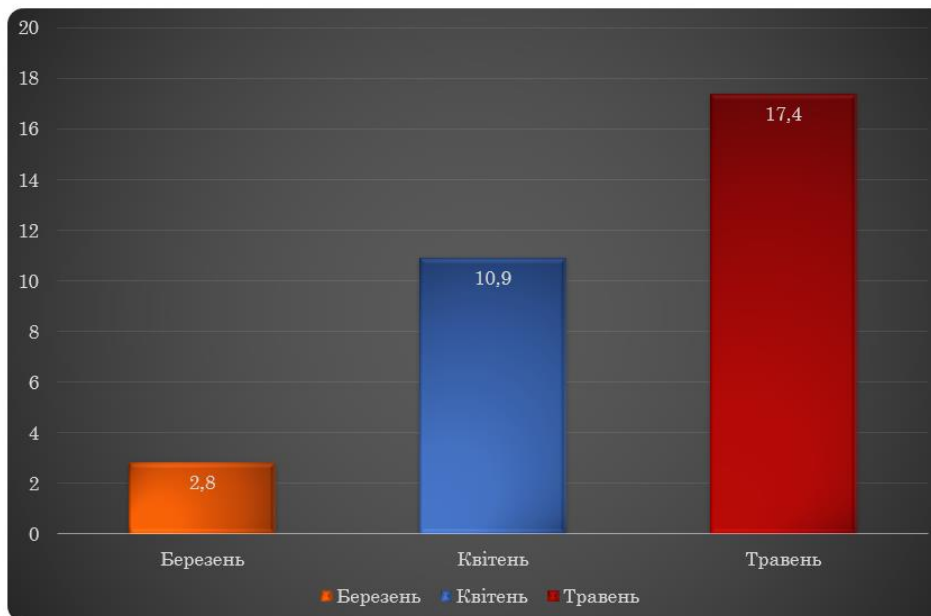


Рис. 5. Середня місячна температура повітря (°C) за осінь 2023 року в с. Застав'є Великогаївської громади (презентація Ігоря Вольницького)

Ключові спостереження:

- поступове підвищення температури. Як і очікувалося, графік демонструє чітку тенденцію до поступового підвищення середньої температури повітря з березня по травень. Це характерно для весняного періоду, коли на зміну холодній зимі приходить тепліша пора року;
- найнижча температура в березні. Найнижча середня місячна температура спостерігається у березні, що відповідає початку весни, коли ще зберігається вплив зимових холодів;
- найвища температура в травні. Найвища середня місячна температура фіксується у травні, що вказує на те, що травень є найтеплішим місяцем весни в даному регіоні.

Різниця між середніми температурами березня і травня досить значна, що свідчить про істотні зміни температурного режиму протягом весняного періоду.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що весна в даному регіоні характеризується поступовим потеплінням. Температурний режим змінюється від відносно низьких значень у березні до більш високих у травні. Такий хід температур є типовим для помірному клімату.

Спостереження за проталинами передбачають фіксацію часу повного сходу снігового покриву та відтанення ґрунту, що є важливими показниками весняного циклу та переходу від зимових до літніх умов.

ХМАРНІСТЬ ЗА ВЕСНЯНИЙ ПЕРІОД

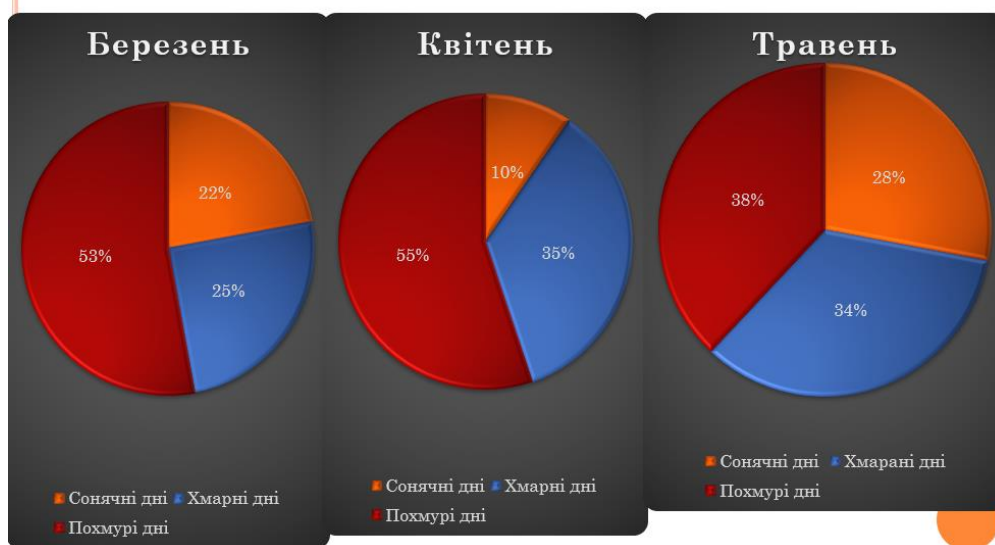


Рис. 6. Хмарність за весняний період 2024 року в с. Застав'є Великогаївської громади (презентація Ігоря Вольницького).

Наведені секторні діаграми наочно демонструють зміну хмарності протягом весняних місяців. Кожна діаграма відповідає одному місяцю весни (березень, квітень, травень), а сектори діаграми відображають відсоткове співвідношення сонячних, хмарних і похмурих днів у відповідному місяці.

Ключові спостереження:

- збільшення кількості сонячних днів. З березня по травень спостерігається загальна тенденція до збільшення кількості сонячних днів. Це пов'язано з поступовим збільшенням тривалості світлового дня та зменшенням хмарності;
- зменшення кількості хмарних і похмурих днів. Паралельно зі збільшенням кількості сонячних днів відбувається зменшення кількості хмарних і похмурих днів. Це свідчить про те, що погода стає більш стабільною та сонячною;
- найбільша хмарність у березні. Найбільша кількість хмарних і похмурих днів спостерігається у березні, що пов'язано з перехідним характером погоди в цей період, коли ще зберігається вплив зимових атмосферних процесів.

Найбільша кількість сонячних днів спостерігається у травні, що відповідає піку весняного потепління.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що весна в даному регіоні характеризується поступовим збільшенням кількості сонячних днів і зменшенням хмарності. Це свідчить про загальну тенденцію до покращення погодних умов протягом весняного періоду.

Вимірювання температури ґрунту проводяться на різних глибинах, що дозволяє вивчити термічний режим ґрунтів та його вплив на ріст і розвиток рослинності.

Гідрологічні спостереження охоплюють вимірювання швидкості руху льоду, визначення дати льодоходу, а також фіксацію температури водних об'єктів та їх мутності в залежності від режиму вод. Ці аспекти є важливими для оцінки гідрологічних умов весною.

Геоморфологічні спостереження зосереджені на вивченні змін ландшафтів і ґрунтів, які викликані зливовими паводками та таненням снігу. Особлива увага приділяється ерозійним і дефляційним процесам, які можуть суттєво вплинути на екосистеми регіону.



Рис. 6. Біля пам'ятника Гнатюку: студенти-географи під час практики [2]

Фенологічні спостереження фіксують активність природи, зокрема пробудження рослинності, поведінку тварин та приліт птахів, що свідчить про відновлення екосистеми після зимового періоду.

Заключний етап зосереджений на підготовці звітної документації та

підсумуванні отриманих результатів: оформлення електронних звітів з описом проведених метеорологічних, гідрологічних, геоморфологічних і фенологічних спостережень.

Узагальнення результатів, підготовка і оформлення польових щоденників. Аналіз даних, зібраних у зимовий період, включаючи вивчення снігового покриву. Захист результатів у формі презентації, що супроводжується звітами про проходження практики.

Оцінювання і отримання заліку, що передбачає подання відповідно оформлених щоденників і презентацію основних спостережень.

Незважаючи на сучасні виклики, сезонна польова практика студентів-географів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка продемонструвала високий рівень адаптації до мінливих умов. Студенти успішно виконали всі поставлені завдання, продемонструвавши глибокі знання з метеорології, гідрології, геоморфології та фенології. Отримані дані є цінним внеском у розуміння сезонних змін у природі регіону. Однак, сучасні реалії підкреслили необхідність подальшого розвитку дистанційних методів збору та аналізу даних, а також інтеграції сучасних технологій у навчальний процес.

Список використаних джерел

1. Гулик С. В. Польові практики з ґрунтознавства, топографії, сезонних спостережень: методична розробка для студентів географічного факультету ОП "Бакалавр" / С. В. Гулик, М. В. Потокій, Н. Б. Таранова. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 46 с.
2. Другокурсники-географи ТНПУ розпочинають практику з сезонних спостережень в природі. <https://tnpu.edu.ua/news/9022/>
3. Таранова Н. Б. Щоденник спостережень в живій і неживій природі : методична розробка для студентів 2 курсу географічного факультету напряму підготовки фахівців 014 Середня освіта (Географія), 106 Географія ОС «Бакалавр» Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 118 с.
4. Таранова Н. Б. Особливості проходження практики з сезонних спостережень в природі для підготовки студентів географічних спеціальностей. Сучасні тенденції та шляхи вдосконалення практичної підготовки: матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2021. С. 91-103.
5. Таранова Н. Сезонна польова практика в умовах війни: досвід і особливості проходження студентами-географами ТНПУ ім. В. Гнатюка. Досвід та вдосконалення якості практичної підготовки: постковідні та мілітарні виклики: матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль : Вектор, 2023. С. 54-66.

ЗМІСТ

Кузишин А. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ВИЛИВОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	3
Каплун І. ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ В ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	6
Серняк О. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНИХ МОВ. СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	10
Шандригось В., Ладика П., Канюка А. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	13
Бохенок В., Басенко К., Богун Н., Брездень С., Скіп К., Тищук В., Чеболда І. ПРАКТИКА З ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН (БІОЛОГІЯ) НА ГЕОГРАФІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 101 ЕКОЛОГІЯ, 103 ГІДРОЛОГІЯ	23
Ангельок І., Наумчук В. «ПРАКТИКУМ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ» ЯК ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	26
Таранова Н. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА З МЕТЕОРОЛОГІЇ І КЛІМАТОЛОГІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	30
Поплавська І., Мінський В. ПІДГОТОВКА ПРОЄКТІВ З ПИТАНЬ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК СКЛАДОВА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	38
Решетуха Т., Кушнір О. НАВЧАЛЬНА ТА ВИРОБНИЧА ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 061 ЖУРНАЛІСТИКА: ВИКЛИКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	42
Галабурда У., Сеньовська Н. ФОРМУВАННЯ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ У ШКОЛІ	45
Баліцька А., Сеньовська Н. ВІДМІННІСТЬ МІЖ КОНСПЕКТОМ УРОКУ ТА ЙОГО ПРАКТИЧНОЮ РЕАЛІЗАЦІЄЮ	48
Терещук І., Сеньовська Н. ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНОЇ ДОШКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	51
Горбатюк Р., Замора Я., Бурега Н., Загородній Р. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ З ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПРИ ПРОХОДЖЕННІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	54
Бабій Л., Кондратьєва Т. ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТАМИ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНИХ МОВ	57
Кравець С. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ В ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ	60

Задворний С. ПРАКТИКООРІЄНТОВАНІСТЬ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У СФЕРІ ТУРИЗМУ І РЕКРАЦІЇ	63
Влад В. ДОСВІД ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ПОЛЬСЬКОМУ ЛЦЕЇ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕТАП ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	68
Бабій М., Мохун С. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ: ПЕРЕВАГИ, ТРУДНОЩІ ТА ПОБАЖАННЯ	72
Бригадир А., Сеньовська Н. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДМІННОСТІ НУШ ТА «СТАРОЇ» ШКОЛИ	75
Вишневська Г., Голинська М., Марцінковська І., Фармагей Ж. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ: ПЕРЕВАГИ, ТРУДНОЩІ ТА ПОБАЖАННЯ	78
Ковдрин Л., Мацюк В. ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ У РАМКАХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	86
Мушко І., Скіп Н., Гоменюк Г. ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФАХОВИХ КОЛЕДЖАХ	89
Таранова Н. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА З СЕЗОННИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ У ПРИРОДІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	92

Підписано до друку 13.12.2024.
Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 80 г/м². Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 6,8.
Наклад 100 прим. Зам. № 08/20/2-1

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. +38 (097) 988-53-23

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.

«ПРАКТИКУМ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ» ЯК ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

*Ірина Ангелюк,
доцент кафедри теоретичних основ
і методики фізичного виховання
Володимир Наумчук,
завідувач кафедри теоретичних основ
і методики фізичного виховання*

Сучасна українська школа ставить досить високі вимоги до практичної підготовки майбутніх педагогів у галузі фізичної культури. За твердженням С.М. Шкарлета, важливо «брати курс» на формування педагогічної спрямованості, професійних компетентностей, гармонійного інтелектуального та фізичного розвитку студентів, щоб із лав вищого навчального закладу випускалися високо моральні, естетично зрілі, науково та творчо підковані молоді фахівці, які готові до постійного професійного самовдосконалення [3].

Обов'язковою складовою освітнього процесу підготовки здобувача вищої освіти до педагогічної професії є безперервна педагогічна практика. Для виконання цього ключового завдання обсяг практичної підготовки має складати не менше 30 кредитів ЄКТС у межах обов'язкової частини бакалаврських програм, починаючи з першого року навчання, у різних закладах освіти і різних курсах [2]. Одним із освітніх компонентів, який забезпечує дану вимогу є «Практикум з фізичної культури» [1].

Зміст представленого освітнього компоненту забезпечує ознайомлення студентів зі змістом практичної діяльності в межах освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)» підготовки бакалавра середньої освіти за предметною спеціальністю «Середня освіта (Фізична культура)»; ознайомлення зі змістом педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти в цілому та умовами, наближеними до практичної професійної діяльності вчителя фізичної культури, зокрема; створення передумов для подальшого формування теоретичних, організаційно-методичних знань, умінь та навичок педагогічної діяльності з фізичної культури; розуміння студентами важливості практичних умінь та навичок майстерності викладання дисципліни «Фізична культура» в закладах загальної середньої освіти, педагогічної культури, творчості та ерудиції вчителя фізичної культури; сприяти накопиченню початкового педагогічного досвіду майбутніх фахівців в організації та проведенні різноманітних форм фізичного виховання.

Структура навчальної дисципліни передбачає вивчення матеріалу в

трьох модулях. Перший присв'ячений обґрунтуванню практичної підготовки та її значення у формуванні фахівця у сфері фізичної культури. Студентам пропонується ознайомитися зі змістом практичної підготовки в межах освітньої програми підготовки бакалавра середньої освіти за предметною спеціальністю «Середня освіта (Фізична культура)». Піднімаються питання сутності поняття «практична підготовка», її ролі у становленні майбутнього фахівця; змісту та основних завдань практичної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, які випливають із вимог стандарту вищої освіти; різновидів практичної підготовки в межах програми «Середня освіта (Фізична культура)».

Велику увагу приділяється темі «Учитель фізичної культури як організатор процесу фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти». Розкривається сутність поняття «педагогічні функції» вчителя, компетентнісна модель та особливості діяльності вчителя фізичної культури в межах закладу загальної середньої освіти.

У другому модулі увага приділяється проблемам організації та проведення найпростіших форм фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. Студентам пропонується аналіз власного досвіду та огляд, спостереження за організацією вчителем фізичної культури: гімнастики до занять, фізкультурних пауз, фізкультурних хвилинок, рухливих перерв.

У третьому розділі реалізується огляд організації та проведення урочних, позакласних й позашкільних форм фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. А саме, різновидів сучасних уроків, змагань в межах закладу загальної середньої освіти, гурткової роботи, масових фізкультурно-оздоровчих заходів.

Контрольними завданнями для визначення рівня засвоєння знань студентів під час реалізації освітнього компоненту є:

Модуль 1.

1. Розкрити компетентнісну модель вчителя фізичної культури.
2. Укласти словник основних професійних термінів.
3. ІНДЗ.

Модуль 2

4. Підібрати та представити особисту модель таких форм занять фізичними вправами, а саме:
 - гімнастики до занять;
 - фізкультурних пауз;
 - фізкультурних хвилинок;
 - рухливих перерв.
5. Проаналізувати одну із вище вказаних форм занять фізичними вправами.

Модуль 3.

6. Підібрати та представити особисту модель таких форм занять фізичними вправами, а саме:

- уроків фізичної культури (традиційного, інтерактивного, або дистанційного);
- шкільних змагань;
- занять в гуртках й секціях різної спрямованості;
- фізкультурно-оздоровчих заходів у закладах загальної середньої освіти.

7. Проаналізувати одну із вище вказаних форм занять фізичними вправами.

Під час оцінки виконаних завдань враховується:

- ступінь опанування основними прийомами діяльності та їх творче застосування під час розв'язання;
- здатність моделювати професійні дії;
- упевненість, самостійність, обґрунтованість, систематичність діяльності;
- зміст самоаналізу результатів власного досвіду та досвіду вчителів за діяльністю яких вестиметься спостереження, характер зіставлення отриманих результатів з основною метою діяльності;
- умотивованість дій та їхнє усвідомлення;
- наявність помилок, їхня кількість і характер, ступінь впливу на остаточний результат діяльності;
- ступінь ефективності та якість виконаних завдань тощо.

Оцінювання студента відбувається згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.12.1019 р.

Таким чином, системність та безперервність практичної підготовки у закладі вищої освіти забезпечує, у тому числі, й реалізація освітнього компоненту «Практикум з фізичної культури», відповідно до вимог Проекту стандарту вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) [5]. Окрім того, він сприяє повноцінному компетентнісному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, формування його професійної кваліфікації, що заявлено у освітньо-професійній програмі «Середня освіта (Фізична культура)» [4].

Список використаних джерел

1. Ангелюк І. О. Практикум з фізичної культури. Робоча програма складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра середньої освіти за предметною спеціальністю «Середня освіта (Фізична культура)». Тернопіль: ТНПУ, 2024. 19 с.
2. Концепція розвитку педагогічної освіти. К.: МОН України, 2018. 24 с.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
4. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта (Фізична культура), 2024. URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/fizvyh/014.11_2024.pdf.
5. Проєкт стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). К.: МОН України, 2024. 30 с.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА З МЕТЕОРОЛОГІЇ І КЛІМАТОЛОГІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

*Наталія Таранова,
доцент кафедри географії
та методики її навчання*

Польова практика є невід'ємною складовою підготовки кваліфікованих географів, забезпечуючи студентів практичними навичками, необхідними для розуміння та аналізу кліматичних процесів. У червні 2024 року студенти першого курсу (групи СОГ-11, СОГст-11, Г-12, Гід-14, Гр-15 та Е-16) географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка успішно пройшли польову практику з метеорології та кліматології в місті Тернополі.

Мета практики полягала у формуванні в студентів комплексу практичних навичок, необхідних для проведення метеорологічних спостережень, аналізу отриманих даних та встановлення взаємозв'язків між атмосферними процесами і природними явищами. Крім того, практика була спрямована на розвиток у майбутніх фахівців таких ключових компетентностей, як критичне мислення, командна робота та здатність застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань.

Практика тривала з 5 по 12 червня та включала три основні етапи: підготовчий, польовий та заключний.

На першому етапі студенти ознайомилися з метою, завданнями та програмою практики, а також прослухали інструктаж з техніки безпеки. Викладачка, кандидатка географічних наук, доцентка кафедри географії та методики її навчання Наталія Таранова, забезпечила ознайомлення студентів із принципами роботи різних метеорологічних приладів, серед яких були ручні анемометри, волосяний гігрометр, психрометр Ассмана, термограф, гігрограф, барограф та барометр-анероїд [1, 2, 3, 4].

Польовий етап передбачав проведення систематичних метеорологічних спостережень у різних міських локаціях.